

Borut Batagelj

Od skokov k poletom

Začetki smučarskih skokov na Slovenskem in uveljavitev Planice v času med obema vojnama

1. Uvod

Malo je tem slovenske zgodovine, ki bi tako izrazito zaznamovali svetovno zgodovino, kot jo je Planica s smučarskimi skoki oziroma poleti. Nihče ne more mimo tega. Od leta 1934, ko je v Planici Birger Ruud prvič premaknil mejo človekovih zmožnosti poleteti na smučeh na 92 metrov pa vse do letošnjih 231 metrov Mattija Hautamäkija, je Planica kraj svetovnega slovesa. Medtem se je marsikaj ogromno spremenilo, še največ v pojmovanju športa in njegovi povezavi s sodobno družbo. Planico že sedemdeset let izzivajo nova tehnična vprašanja, ki so skozi vso obdobje vedno znova silila v ospredje. Toda dolgoročno skozi prizmo časa družboslovno uravnanega pogleda so tehnični izzivi (tako prireditelja kot tekmovalcev) od vedno le dinamični spremljevalec psiho-sociološkega fenomena, ki vleče. Na eni strani je »ikarusov kompleks« posameznika, na drugi socialno kulturni pojav družabnega dogodka. Planici je do sedaj s postopnim tehničnim napredkom obeh velikank uspelo ohranjevati atraktivnost. Psiho-sociološki fenomen se je s tem zlil skozi zgodovinski proces posledično v dejstvo, da Planico tesno povezujemo s slovensko nacionalno identiteto.

Prav z vidika nacionalne identitete, katero najboljše spoznavamo skozi dioptrijo zgodovinske raziskave in posebej zaradi svetovnih razsežnosti planiških dogodkov, je težko razumeti, zakaj se slovenska historiografija smučarskim skokom še ni podrobneje posvetila. Bržko ne je zgodovina športa pri nas še vedno trivialna tema. Tako se je ob nostalgiji in vsakoletnih klišejskih dotikih preteklosti že oblikoval planiški mit. Pričujoča razprava poskuša mestoma nekritično povzete razsežnosti Planice umestiti v razumljiv zgodovinski kontekst začetkov smučarskih skokov (poletov) v obdobju do druge svetovne vojne.

2. Smučarski skoki – od terenskih skokov v športno disciplino

Odkar človeštvo pomni smučanje, obstajajo tudi smučarski skoki. Ko med gibanjem na smučeh smučar naleti na oviro, jo mora premagati. Seveda je od ovire in spretnosti smučarja odvisna odločitev, če se ji izogne ali jo preskoči. Naravni kriterij skoka se je tako ob zadostnem človekovem smučarskem znanju in atraktivnosti tega elementa v določenih okoljih starosvetnega predmodernega smučanja razvil v igro. Tako je bilo tudi na Blokah, ki so bile v času širjenja modernega smučarstva včasih poimenovane kar »naša Norvegija«. Bloško smučanje kot izrazit primer ljudskega geografsko izoliranega smučanja v izročilu pozna tudi skoke. Smučanje, ki je prvotno služilo kot prometna dejavnost, so mnogi z obvladovanjem vzljubili. Psihološki element vsečnega in prijetnega smučanja je postal zabaven do te mere, da se je razvil v igro. Kot je napisal Carl J. Luther, so na Blokah že v najstarejših časih poznali primitivne

skoje, kjer so skakali čez enostavne iz snega narejene skakalnice.¹ Tekmovanj menda niso poznali, šlo je torej zgolj za zabavno obliko smučanja, katere pa so se nekateri vneto oprijeli. Rudolf Badjura je namreč zapisal, da je na Blokah slišal razne povesti »o znamenitih metulskih² krmarjih, izmed katerih je eden pri skakanju celo bridko smrt storil«.³

Četudi nekateri teoretiki in raziskovalci zgodovine športa vidijo korenine pojava športa v igri, v primeru starosvetnih bloških skokov še ne moremo govoriti o športni obliki smučanja.⁴ Ne le da v pojavu ni vidnih prvin lastnosti modernega športa, ampak je z vidika zgodovinskega razvoja še bolj pomembno drugo dejstvo: Pri starosvetnih bloških skokih se ne kaže nobena direktna povezava s smučarskimi skoki kot moderno kodificirano športno disciplino, še najmanj kontinuiran razvoj smučarskih skokov na Slovenskem. Smučarski skoki, takšne kot jih poznamo danes, so bili namreč k nam prineseni že v obliki in z lastnostmi moderne športne discipline.

Kontinuiran razvoj smučanja iz utilitarne rabe se je v moderni meščanski šport najprej oblikoval na Norveškem. Norveške se pridih tradicionalne smučarske dežele, kjer je smučanje postalo izraz nacionalnega mišljenja in čustvovanja, še najbolj upravičeno drži zato, ker je prav tam praktično smučanje kmetov, lovcev in vojakov prevzelo značilnosti, s katerimi se je smučanje razširilo po svetu. Ena od njih so gotovo smučarski skoki.

Osnova pot oblikovanja smučarskih skokov oziroma smučanja v šport je bil prosti čas in zabava, ki se je ob tehnični izpolnitvi opreme in z aktivnostjo nekaterih posameznikov (med njimi izstopa Sondre Norheim⁵ (1825-1897), ki je ob selektivni zgodovini postal celo osrednji lik smučarske »tranzicije«)⁶ najprej razvila na jugu Norveške. Opisovalci pokrajine Telemark so že okrog leta 1800 opazili množično smučarsko aktivnost prebivalcev ob prostih nedeljah, kasneje pa se je številčno smučanje začelo gojiti tudi v okolici Kristijanije (Oslo). Ker smatram institucionalizacijo smučanja za pomemben faktor razvoju, gre omeniti tu še leta 1877 ustanovljen Skiklub Christiania, ki sicer ni bil prvi na svetu, pa vendar ključen pri razvoju. Klub je leta 1879 organiziral smučarsko tekmovanje v kraju Huseby, ki še zdaleč v tej deželi ni bilo prvo, veliko pa je vplivalo na pravila kasnejših smučarskih tekmovanj. Kot dokazuje norveški zgodovinar Leif Torgesen, naj noben dogodek oziroma obdobje ne bi imelo večjega pomena na preoblikovanje smučanja v šport – tako za tekmovanje kot rekreacijo – kot ga ima dvanajstletno obdobje organiziranih smučarskih tekmovanj v Husebyju. Z osnovnim motivom po oblikovanju vsestranskega smučarja, so se tam razvili glavni obrisi pravil

¹ Carl J. Luther, Auf der spur des ältesten alpinen Ski, v: Der Winter, št. 9, let. 1931, str. 131, 132.

² Metulje – kraj na Blokah, kjer je Boris Orel zabeležil podatek, da so tam bili najbolj vneti smučarji. V: Boris Orel, Bloške smuči. Vprašanje njihovega nastanka in razvoja. SAZU, Ljubljana 1964, (dalje: Orel), str. 71. Omenjeni, daleč najbolj eruditi raziskovalec bloškega smučanja, se je kratko, vendar dovolj utemeljeno dotaknil tudi vprašanja skokov v zvezi s starosvetnim bloškim smučanjem. Ker so imele njihove smuči samo preprosta prstna stremena, meni, da so skoje dokaj težko izvajali. Vesti o skokih bi bilo potrebno posebej raziskati, koliko se morda res nanašajo na staro dediščino, in koliko na novejši čas, to je čas začetkov zimskega športa pri nas, ki verjetno ni bil brez določenih vplivov na zabavno drsanje na Blokah, v Vidovskih hribih in njih soseščini. (Glej: Borut Batagelj, Bloško smučanje : izumrli zgodovinski fenomen kot izziv prihodnosti. V: Argo, let. 45 (2002), št. 1 / 2, str. 57–59.) Bili bi na napačni poti, če bi skušali v fantovskem zabavnem drsanju videti kaj več, kakor je v resnici bilo. V: Orel, str. 78.

³ Rudolf Badjura, Smuška terminologija. Samozaložba, Ljubljana 1931, str. 3.

⁴ Primerjaj: Svetozar Guček, Slovenija, zibelka smučanja v srednji Evropi. Kmečki glas, Ljubljana 1989, str. 71.

⁵ Norheim je na Norveškem čaščen kot legenda. Več o njem: www.sondrenorheim.com.

⁶ Sondre Norheim je kot odlični smučar zabeležen tudi kot svetovni rekorder v skoku. 1868 je zabeležen njegov skok dolžine 19,5 metrov. Glej: Planica 1934–1999, Društvo Proplanica, Ljubljana 1999, (dalje: Planica 1934–1999), str. 298. V letu 1860 pa naj bi Norheim v bližini rodnega kraja Morgedal pri skoku iz skale dosegel tedaj neverjetnih 30,5 metrov. Glej: Heinz Polednik, Weltwunder Skisport. Welsermühl, Wels 1969, (dalje: Polednik), str. 24. Prva zabeležena dolžina skoka je prav tako norveškega izvora. Ko je (kasneje znameniti general) Olav Rye leta 1808 med spustom naletel na grbino, naj bi ga vrglo 9,5 m daleč. Glej: Polednik, str. 24.

tekmovanja v nordijski kombinaciji, katerim več ali manj sledimo še v trideseta leta 20. stoletja. »Obdobje Huseby« se je zaključilo leta 1891, naslednje leto se je tekmovanje prese-lilo v Holmenkollen, ko se je pričelo novo obdobje, ki še vedno traja.⁷

3. Začetki smučarskih skokov na Slovenskem

Tako kot so bili manj odmevni direktni poskusi širjenja smučarstva iz Skandinavije v slovenske dežele in si je smučarstvo pri nas v času do prve svetovne vojne le postopoma prijemalo predvsem po zaslugi razvijajoče se »zimске turistike«,⁸ tako so tudi smučarski skoki pri nas do dvajsetih let 20. stoletja neznanka.

Ko se je v devetdesetih letih 19. stoletja smučanje začelo širiti v alpske dežele, kjer je kasneje spreminjalo svojo obliko in dokončno osvojilo svet, so se tu pričevala prva športna tekmovanja. V smučarskih skokih so tako v srednji Evropi tekmovali prvič že vsaj leta 1893, ko so se na smučarskih tekmovanjih pomerili v štajerskem Mürzzuschlagu.⁹ V tem kraju pod Semmeringom sta se vzorčno stopila šport in turizem, po mojem mnenju dva najnужnejša pogoja, ki sta smučarske skoke v svetu naredila razpoznavne. Skakalnice so namreč najprej začeli graditi v hitro rastočih alpskih letoviščih, ki so z razvojem novih zimskih športov našli možnost iskanja dobičkak tudi izven uveljavljene poletne sezone. Kot je leta 1932 zapisal eden najboljših tedanjih smučarskih poznavalcev Luis Trenker, so zimski turistični centri v vnemi po senzacionalnih skokih celo tekmovali.¹⁰ Posledica tega je bila (ob skakalnem na-predku) gradnja »mamutskih« skakalnic.

Toda skoki se v Sloveniji še zdaleč niso začeli v Planici. Gradnja skakalnic v dolini pod Poncami je zgolj rezultat dotedanjega zgodovinskega razvoja smučarskih skokov, ki je zelo slabo ali celo nepoznan. Zato je planiškim dogodkom tridesetih let kot predzgodbo nujno predstaviti nekaj značilnosti razvoja športnih smučarskih skokov na Slovenskem iz dvajsetih in začetka tridesetih let 20. stoletja.

Ni naključje, da je bila pri nas prva umetna skakalnica zgrajena v neposredni bližini Bohinjske Bistrice. Bohinj oziroma Bohinjska Bistrica je ob danih geografsko-klimatskih kot tudi infrastrukturnih pogojih (železnica, hoteli) že v času pred prvo svetovno vojno rasel v prvo resnejše zimsko turistično središče pri nas. Skrb za turizem se je na Kranjskem povečala po letu 1905, ko je bila ustanovljena Deželna zveza za pospeševanje tujskega prometa na Kranjskem, intenzivneje pa se je na zimski turizem oziroma Bohinj ta orientirala leta 1910.¹¹ Vendar Bohinj, ki je na jezeru imel naravno drsališče, od leta 1909 umetno sankališče¹², v letu 1911 pa že označene smučarske ture¹³, umetnega skakalnega objekta pred prvo svetovno

⁷ Leif Torgesen, *The Huseby-period and its influence on rules of ski-racing*. V: *History of Skiing Conference*. Skiforeningen, Oslo 1998, str. 95–100.

⁸ O razvoju smučanja v športno disciplino glej: Borut Batagelj, *Začetki modernega smučarstva na Slovenskem*. Od prvih poskusov konec XIX. stoletja do afirmacije smučarstva na Slovenskem. Diplomsko delo. Ajdovščina 2000.

⁹ Glej več: Theodor Hüttenegger, Max Pfliger, *Steirische Skigeschichte*. Steirische Skiverband, Graz 1968, str. 34–38;

¹⁰ Luis Trenker, *Berge im Schnee*. Henius & Co., Berlin 1932, (dalje: Trenker), str. 69.

¹¹ *Planinski vestnik*, (dalje: PV), let. XVI (1910), št. 4.

¹² PV, let. XV (1909), št. 2. Takrat je izdala priročno knjižico z naslovom *Zimski šport v Bohinju*, ki jo je lahko dobil vsak interesent brezplačno na sedežu zveze, v ljubljanskem hotelu Lloyd. V njej so si lahko prebrali aktualne podatke o športnih vlakih, o nižanih voznih cenah (iz Ljubljane in Trsta), o športnih napravah v Bohinju in tudi o splošnih navodilih in pravilih zimskih športov.

¹³ Slovenski narod, (dalje: SN), 5. 1. 1911; SN, 31. 1. 1911.

vojno še ni dobil. Prva skakalnica v Sloveniji je bila tam zgrajena šele leta 1920, ko je Bohinj že imel nov pridevek – »jugoslovanski Davos«.

Skakalnica je bila zgrajena na stroške istega leta ustanovljene Športne zveze, organizacije, ki je konsolidirala vse slabše urejene športne panoge pri nas.¹⁴ Zimskošportni odsek v okviru zveze je vodil dr. Ciril Žižek, eden najpomembnejših smučarskih organizatorjev v prvi Jugoslaviji. Zaradi njegovih zaslug pri organizaciji gradnje, končno pa verjetno tudi zato, ker naj bi jo Žižek prvi preizkusil, se je bohinjske skakalnice prijelo ime Žižkova skakalnica. Ob pomoči vojske je bila skakalnica zgrajena poleti 1920.¹⁵ Glavni argument gradnje skakalnice je bil s strani zveze športni interes, »da kot najmlajši tekmovalci v svetovni areni smučarskih skakalcev pri naravni nadarjenosti našega naroda čim prej tudi mi dosežemo povprečne svetovne uspehe.«¹⁶ Zato ta skakalnica, kot prva v državi, ni mogla biti primerljiva z nekaterimi tujimi, kjer se je zlahka presegalo dolžine 40 metrov, ampak je bila to skakalnica primernejša za začetnike skokov, kjer so bili običajni skoki le do 15 metrov.

Poudariti moram, da je bilo smučarstvo takrat zaznamovano s premikom, ko se je njegova tekmovalna različica šele uveljavljala. Prav Žižek in Joso Gorec sta namreč zagovarjala uvajanje tekmovalnega smučarstva, v nasprotju s tedaj glavno slovensko smučarsko avtoriteto Rudolfom Badjuro, ki je bil izrazit zagovornik smučanja kot »izpolnitve turistike v zimskem času«.¹⁷ Če se omejim le na razumevanje skokov, je Badjura priznaval »veliki skok raz skakalnico« le kot eno izmed štirih variant skokov na smučeh.¹⁸ Sicer tekmovalnega

Žižkova skakalnica 1921.

¹⁴ Arhiv Slovenije, Kraljevska banska uprava Dravske banovine, Upravni oddelek, Serija društvenih pravil po kartoteki, (dalje AS, KBUDB), 8021, Pravila »Športne zveze Ljubljana«.

¹⁵ Arhiv Fakultete za šport, Jugoslovanska zimsko-športna zveza, (dalje: AFŠ, JZŠZ), tipkopis Josa Gorca, (dalje: Gorec), str. 1.

¹⁶ Sport, 25. 12. 1920.

¹⁷ Sport, 3. 7. 1920.

smučarstva oziroma skokov izraziteje ni zaviral, saj je dojel pomen tovrstnih panog pri širjenju smučarstva, četudi to ni sovpadalo z njegovo oblikovano smučarsko filozofijo. Prav uspeh prvega zimsko-športnega državnega prvenstva v Bohinju februarja 1921, imenovanega »*Zimsko-sportni meeting*«, ga je lahko prepričal o napredku slovenskega oziroma jugoslovanskega smučarstva. Poleg drugih zimsko-športnih disciplin, je takrat na skakalnici v bližini bohinjskega predora prvič potekalo tekmovanje v skokih za »*prvenstvo Jugoslavije in Slovenije raz skakalnico*«. ¹⁹ Izmed petih prijavljenih tekmovalcev, od teh tudi dva predstavnika zagrebških klubov, je vse tri skoke v brezhibni pokončni drži izvedel Joža Pogačar (SK Ilirija). Enako dolžino kot državni prvak Pogačar (9 metrov) je dosegel tudi Jože Dolenc (Ljubljanski sportni klub), vendar je zaradi manj gotove izvedbe dosegel drugo mesto. Ilirijan Ivo Kavšek se je sicer izkazal z najdaljšim skokom, toda njegov doskok pri 13 metrih se je končal s padcem. ²⁰

Skok Iva Kavška 1921.

¹⁸ Rudolf Badjura, *Smučar*. Kleinmayr & Bamberg, Ljubljana 1924, str. 59.

¹⁹ *Sport*, 29.1.1921.

²⁰ *Sport*, 25. 2. 1921

Na prvem državnem prvenstvu so prvič nastopili tudi člani tik pred tem ustanovljenega Turistovskega kluba Skala. Skalaši so poleg začetkov alpinizma in filma močno zaznamovali tudi slovensko smučarsko zgodovino. Sprva z mešanimi občutki sprejeti klub, ki si je v svojih pravilih v prvi vrsti zadal gojiti »turistiko in smuški šport in pospeševati oba v strokovnem športnem smislu«²¹ ter je predstavljal eno najmočnejših smučarskih matic, se je v manjši meri ukvarjal tudi s skoki. V programu sezone 1922/23 so imeli na Golovcu ob ugodnih dnevih predvidene skakalne tekme.²² Bohinjska podružnica TK Skale pa je v začetku sezone leta 1922 tudi uredila bohinjsko smuško skakalnico, vendar je ni bilo mogoče urediti v skladu z mednarodnimi predpisi. V načrtu so imeli celo gradnjo nove primernejše skakalnice na drugi lokaciji.²³

Skoki so ostajali skozi vsa dvajseta leta obrobna smučarska disciplina. Takšen sklep se nam že pokaže, če se le orientiramo na analizo državnih prvenstev. Bohinjska Žižkova skakalnica je ostajala osrednji objekt vsaj do leta 1926. Tam je potekalo prvenstvo tudi v letu 1922, ko je postal s skokom 14,7 metra prvak Šubert (teki so bili v Planici) in v letu 1924, ko je bil s skokom 15,5 metra prvak zopet Pogačar (teki so bili v Kranjski gori). V letu 1923, ko so bili teki izvedeni v okolici Rakeka pa tekmovanja v skokih sploh ni bilo, medtem ko je bilo v letu 1925 državno prvenstvo odpovedano zaradi slabe zime.

Tekmovalo se je po pravilniku Jugoslovanske zimske športne zveze (JZŠZ) o tekmovalnih določilih za smuške tekme, ki je obsegal po tujih vzorih dokaj natančne določbe. Z vidika današnjega pogleda je morda v zvezi s skoki zanimiva določba, ki daje pravico sodniku, da ta izloči tekmovalca glede na presojo sposobnosti že po prvem skoku ali pa natančna določila ocenjevanja, kjer dolžina skoka sploh ni igrala tako pomembne vloge.²⁴

V naslednjih letih se je iz Bohinja žarišče športnega skakanja preselilo v Zgornjesavsko dolino, posebej v Kranjsko goro in Mojstrano, kjer sta razvijajoča zimska turistična kraja po zaslugi obeh tujsko prometnih društev pa tudi ob organizacijski pomoči JZŠZ v veliki meri smučarsko napredovala.

V sezoni 1925/26 je bila postavljena skakalnica v Kranjski gori, ki sicer ni bila zadovoljivo zgrajena.²⁵ Na njej so tudi izvedli skoke za državno prvenstvo, kjer je z 10 metriskim skokom zmagal Zdenko Švigelj. Naslednjo sezono pa so odprli nekaj večjo skakalnico v Mojstrani, kjer je s skokom 18,5 metra na državnem prvenstvu zmagal dolgo let najboljši jugoslovanski smučarski tekmovalac Joško Janša. Ta prireditev je bil najverjetneje tudi prvi filmsko zabeležen smučarski dogodek pri nas.²⁶ Skakalnica v Mojstrani²⁷, zgradila se je po

²¹ AS, KBUDB, 3435, Pravila Turistovskega kluba »Skala« v Ljubljani.

²² Smučarski program T.K. Skala v Ljubljani za zimskosportno sezono 1922/23. Smučarski odsek TK Skala, Ljubljana 1922.

²³ AFŠ, JZŠZ, Dopis TK Skala – podružnica Bohinj na JZŠZ, Bohinjska Bistrica, 9. 12. 1922. TK Skala je predlagala za redno skupščino tudi razpravo o gradnji skakalnice blizu Ljubljane. Glej: AFŠ, JZŠZ, Dopis TK Skala JZŠZ, 30. 6. 1924.

²⁴ AFŠ, JZŠZ, Tekmovalna določila za smuške tekme. Paragraf 38, ki je določal ocenjevanje je imel naslednje točke: »1.) Skoki se po postavi, obvladanju smuči in dolžini skoka ocenjujejo z točkami 1; 1,1; 1,2; 1,3; itd do 6. Torej je točka 1 za najboljši skok. 2.) Predpisani so trije skoki. Izostali skok dobi točko 6. 3.) Za gotov skok je 3 najslabša točka. Za padec je 3 najboljša točka. 4.) Skoki, ki ne dosežejo minimalne daljave, se cenijo s točko 6. 5.) V slučaju enakih točk odločuje daljši skok. 6.) Sodniki ocenjujejo posamezno. Končne točke se določijo iz srednje ocene vseh sodnikov.«

²⁵ AFŠ, JZŠZ, Dopis JZŠZ Županstvu občine Kranjska gora, 18. 9. 1926. JZŠZ se je ponudila, da na svoje stroške nudi domačega in tujega strokovnjaka, ki bi izbrala prostor in izdelala načrte za skakalnico, ki bi jo zgradili in oskrbovali z občinskimi sredstvi. O nadaljnjem urejanju in neprimernosti objekta: AFŠ, JZŠZ, Objave JZŠZ iz seje 15. 11. 1926; AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 5. redne seje JZŠZ, 3. 1. 1927.

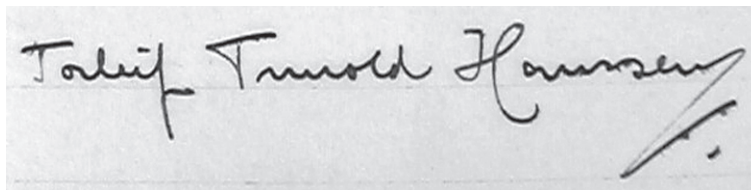
²⁶ Posnel ga je Metod Badjura in se ni ohranil. Glej: Ivan Nemanič, Filmi Metoda in Milke Badjura: 1926–1969. Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 1994, (dalje: Nemanič), str. 20. Badjura oziroma Sava film je filmski zapis ponudil v odkup JZŠZ. Glej: AFŠ, JZŠZ, Dopis Sava filma JZŠZ, Ljubljana, 10. 12. 1927.

²⁷ O gradnji in težavah pri tem glej: AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 3. redne seje JZŠZ, 15. 11. 1926.

zaslugi bratov Janša in Mince Rabičeve, finančno pa jo je podprla tudi JZŠZ²⁸, je bila za takratno pojmovanje najmodernejša pri nas. Vse resnejši in načrtnejši pristop k skokom se kaže tudi v nameri JZŠZ, da bi v Mojstrano na skakalni trening povabila celo Alberta Bildsteina²⁹, skakalnega poznavalca in izumitelja, ki je bival v bližnji Koroški.

JZŠZ pa je kmalu spoznala, da se lahko skakalni šport razvije le ob dejstvu, da se nudi posameznikom možnost treninga brez dodatnih visokih stroškov. Ker je bila bohinjska skakalnica predaleč, povrh pa še potrebna popravila in vzdrževanja, se je zveza odločila zgraditi skakalnico v Ljubljani. Po pregledu terenov, ki jih je izvedel Stanko Bloudek, so se odločili za lokacijo Šišenskega vrha. Že v letu 1925 je bila skakalnica dograjena, toda zaradi pomanjkanja snega tedaj sploh ni bila preizkušena.³⁰ V začetku naslednje sezone so po strokovnem pregledu skakalnice v JZŠZ ugotovili, da se zvezi popravilo skakalnice finančno ne splača. Joso Gorec je predlagal, da skakalnico brezplačno predajo v ureditev in vzdrževanje Iliriji.³¹ Ilirija je skakalnico prevzela in jo za sezono 1926/27 začela urejati.³²

Pravo prelomnico v športnem smučarskem razvoju pa je prinesla sezona 1927/28. JZŠZ po olimpijskem neuspehu leta 1924 v Chamonixu, na olimpijskih igrah v St. Moritzu ni hotela več igrati vloge eksotov. Priprave na olimpijske igre kot najpomembnejši športni dogodek so zahtevale načrtno in strokovno delo. Ker so želje takratnih smučarskih organizatorjev močno presegale nivo znanja, so se v JZŠZ odločili, da k nam povabijo priznanega norveškega smučarskega strokovnjaka. Vabilu se je odzval inž. Thorleif Tunold Hanssen.

Prihod Hanssna, ki se je zvezi sicer ponudil samoiniciativno kar dvakrat že spomladi 1926³³, njegovo tretje pismo³⁴ junija 1927 pa je končno dobilo odziv, je korenito posegel v sistem smučarskega treninga. Pravzaprav bi o resnejših treningih pred tem že težko govorili. JZŠZ se je odločila, da bi ga honorirala za čas od 15. novembra 1927 do 15. februarja 1928.³⁵ Hanssen se je izkazal kot dober vodja olimpijskih treningov, posebej koristen pa je bil z nasveti pri gradnji skakalnic³⁶, saj se je s tem vprašanjem veliko ukvarjal tako na Norveškem kot na Češkem.³⁷ Hanssen je pred odhodom v St. Moritz vodil olimpijski trening v Kranjski

²⁸ AFŠ, JZŠZ, Tajniško poročilo glavne skupščine JZŠZ, 1927.

²⁹ AFŠ, JZŠZ, Dopis JZŠZ Bildsteinu, Ljubljana, 14. 1. 1927; AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 6. seje JZŠZ, 10. 1. 1927.

³⁰ AFŠ, JZŠZ, Tajniško poročilo III. redne skupščine JZŠZ, 1926; AFŠ, JZŠZ, Službene objave JZŠZ, 25. 11. 1925.

³¹ AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 2. redne seje JZŠZ, 3. 11. 1926. O določitvi prepustitve skakalnice SK Iliriji glej: AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 3. redne seje JZŠZ, 15. 11. 1926; AFŠ, JZŠZ, Objave JZŠZ iz seje 15. 11. 1926.

³² AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 4. redne seje JZŠZ, 13. 12. 1926.

³³ AFŠ, JZŠZ, Pismo Hanssna JZŠZ, Praga, 22. 4. 1926. Ker mu JZŠZ na pismo ni odgovorila se je čez tri tedne celo ponudil še enkrat. Glej: AFŠ, JZŠZ, Pismo Hanssna JZŠZ, Praga, 17. 5. 1926.

³⁴ AFŠ, JZŠZ, Pismo Hanssna JZŠZ, Kongsberg, 21. 6. 1927.

³⁵ AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 3. redne seje JZŠZ, 6. 7. 1927.

³⁶ Hanssen je z nasveti gradnje skakalnic nadaljeval tudi po njegovih treh sezonah v Sloveniji in sicer dopisno. Glej: AFŠ, JZŠZ, Dopis JZŠZ Hanssnu, 7. 12. 1931. O njegovem poznavanju tehnične gradnje skakalnic priča tudi dejstvo, da je bil v letu 1932 s strani FIS (poleg Straumanna) imenovan za vodjo komisije za vprašanje skakalnic. Glej: AFŠ, JZŠZ, FIS 1932, Rundschreiben Nr. III.

³⁷ AFŠ, JZŠZ, Pismo Hanssna JZŠZ, Kongsberg, 17. 10. 1927.

gori, katerega so se udeležili tedanji najboljši slovenski smučarski tekmovalci. Sodeč po poročilih inž. Janka Janše, ki je organizacijsko olimpijski treninga podrobneje sestavil, so se skokom posvečali manj. Začeli naj bi s povsem elementarnimi pojmi.³⁸ Poleg tega je Hanssen v času treninga v Kranjski gori izvedel pregled in korekture tamkajšnje skakalnice ter jo sam v dveh skokih od 15 – 20 metrov prvi preizkusil.³⁹ V skokih naši tekmovalci na olimpijskih igrah še niso nastopili. Raven skakanja jugoslovanskih reprezentantov še zdaleč ni bila primerljiva z mednarodno konkurenco.

JZŠZ, ki je bila od leta 1923 vključena v Mednarodno smuško komisijo, predhodnico v letu 1924 ustanovljene Mednarodne smučarske zveze (FIS), je v svoji korespondenci od različnih nacionalnih zvez prejemale vabila na smučarska tekmovanja, ki so po pravilu vsa obsegala tudi tekmovanja v smučarskih skokih. Toda jugoslovanski tekmovalci so se od prvega mednarodnega nastopa v Novem svetu na Češkem 1923 do smučarskih tekem pri romunskem Brašovu 1929, vedno udeležili le tekmovanj v smučarskih tekih. Vključno z vojaškimi in akademskimi prvenstvi so se v tem obdobju na tujem udeležili sedmih tekmovanj. Pozimi 1929, ko so bili najboljši jugoslovanski smučarji prvič na daljši evropski turneji, sta Joško⁴⁰ in Janko Janša v Romuniji prvič v mednarodni konkurenci nastopila v skokih.⁴¹ Mesec dni zatem, na nemškem državnem prvenstvu v Klingenthalu, na za slovenske razmere ogromni napravi, kjer so na treningu dosegali skoke tudi čez 50 metrov, pa se je na tekmovanju za nastop ohrabil le Joško Janša.⁴² Neverjeten vtis, še posebej pa strah v kosti, je v nadaljevanju turneje našim reprezentantom vlila 70 metrska skakalnica v poljskih Zakopanih.⁴³

Stik z razvitim smučarskim svetom in nove izkušnje tekmovalcev so tvorno posegli v strokovno vključevanje v svetovni skakalni razvoj. Z vidika mednarodnih vez pa je novo perspektivo prinašal tudi sklep kongresa FIS, ki je predvidel za vsako nacionalno zvezo določitev treh mednarodnih skakalnih sodnikov.⁴⁴

JZŠZ se je po letih postopnega napredovanja že počutila zmožno, da v letu 1930 v Sloveniji organizira prvo mednarodno smučarsko tekmovanje. Priprava takšnega dogodka pa je kot pogoj zahtevala moderno urejeni skakalni objekt⁴⁵, ki bi ustrezal vsem mednarodnim normam. Hanssen se je po poletju 1928, ko se je bil vrnil v domači Kongsberg in tam deloval tudi pri snovanju skakalnic⁴⁶, znova vrnil v Slovenijo. V dveh zaporednih sezonah se je bolj intenzivno posvetil tudi skakalnemu treningu,⁴⁷ kjer je seznanjal slovenske tekmovalce s skakalnimi osnovami in jih kalil za postopen vstop v mednarodno konkurenco.

³⁸ AFŠ, JZŠZ, Pismo Janka Janše JZŠZ, Dovje, 7. 11. 1927.

³⁹ AFŠ, JZŠZ, Poročilo Janka Janše z olimpijskega treninga, nedatirano, decembra 1927.

⁴⁰ Joško Janša je v teku na 15 in 30 km takrat v dokaj močni srednjeevropski konkurenci celo zmagal, kar je bil do tedaj največji rezultat jugoslovanskega tekmovalnega smučanja. O konkurenci glej: AFŠ, JZŠZ, Lista concurenților, Campionatul national 1929 Predeal – Brasov.

⁴¹ AFŠ, JZŠZ, Pismo ing. Janka Janše, Brašov, 28. 1. 1929.

⁴² AFŠ, JZŠZ, Pismo inž. Janka Janše, Krakov, 11. 2. 1929.

⁴³ AFŠ, JZŠZ, Pismo inž. Janka Janše, Wrocław, 12. 2. 1929.

⁴⁴ AFŠ, JZŠZ, FIS 1929, Rundschreiben Nr. II. S strani JZŠZ so bili predvideni Ante Gnidovec, Joso Gorec in Stane Pelan. Z okrožnico FIS januarja 1932 so bili kot prvi mednarodni sodniki iz JZŠZ potrjeni: Janko Berce, Josu Gorec, Stane Kveder in Karol Tauber. Glej: AFŠ, JZŠZ, FIS 1932, Rundschreiben Nr. 1. Sicer so bili teoretični izpiti za sodnike v skokih v Sloveniji prvič razpisani v letu 1932. Glej: AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 10. redne plenarne seje, 20. 6. 1932.

⁴⁵ AFŠ, JZŠZ, Dopis Prometnemu in olupševalnemu društvu za Notranji Bohinj, Ljubljana, 16. 3. 1928.

⁴⁶ AFŠ, JZŠZ, Pismo Hanssna JZŠZ, Kongsberg, 8. 6. 1928; AFŠ, JZŠZ, Pismo Hanssna Gorcu, Kongsberg, 13. 6. 1928.

⁴⁷ Gorec, str. 9; AFŠ, JZŠZ, Redna seja JZŠZ, 11. 2. 1929.

Kljub temu, da sta bili že v sezoni 1928/29 odprti dve sodobnejši skakalnici na Bledu⁴⁸, kot organizator mednarodnega tekmovanja pa sta se v dopisih tujim zvezam pojavljala skupaj Bled in Bohinj, se je zveza odločila, da zgradi novo skakalnico v Bohinjski Bistrici. Hanssen si je v letu 1928 ogledal teren za novo skakalnico,⁴⁹ ki je bila do neke mere zgrajena še pred koncem istega leta.⁵⁰ V začetku februarja 1929, ko bi se na njej že lahko začelo vaditi⁵¹ pa naj bi bila razpisana celo tekma.⁵² Vendar na nesrečo skakalnega razvoja objekt ni bil zgrajen tako, kot bi moral biti, tako da je Hanssen že takoj zatem podal natančne korekture.⁵³ Tedaj pa se je začelo zapletati, tako pri denarju kot tudi pri vremenu. Tudi v sezoni 1929/30 nova 50 metrska skakalnica ni zaživela po predvidenem scenariju, saj jo je zagodlo vreme. Prva mednarodna smučarska prireditev pri nas je bila tako odpovedana. Prvi mednarodni krst je tako nova Hanssnova skakalnica v Polju pri Bohinjski Bistrici doživela šele v letu 1931, ko je na njej največ znanja razkazoval novi skakalni trener Sigmund Guttormsen. Tekma v skokih za državno prvenstvo leto prej je bila tako tedaj v Mojstrani, kjer se je prvič pri nas izvedlo tekmovanje v nordijski kombinaciji. Prvi prvak v tej disciplini je postal Joško Janša. Bogo Šramel, takrat najboljši skakalec, je bil drugi.⁵⁴ Brata Janša in Bogo Šramel so se tistega leta udeležili Svetovnega prvenstva na Norveškem. Dogodek je z vidika retrospektive pomemben zato, ker so bili tedaj prvi in hkrati zadnji predstavniki, ki so se v okviru prve Jugoslavije udeležili znamenitih holmenkollnskih tekmovanj.

Skok Guttormsna v Bohinju 1931.

⁴⁸ Gorec, str. 9. Bled in Bohinj sta se kazala kot velika rivala, tako kot so tudi drugi gorenjski kraji pogosto ljubosumno nastopali eden proti drugemu. Tako je bilo tudi naslednje leto, pri pripravi na mednarodno tekmo 1931. Bled je zahteval skakalno tekmo zase. Kasneje je prišlo do velikih sporov, tako da se je JZŠZ odločila, da izvede celo prvenstvo v Bohinju. Glej: AFŠ, JZŠZ, Dopis Sportnega kluba Bled JZŠZ, Bled, 30. 8. 1930.

⁴⁹ AFŠ, JZŠZ, Dopis Prometnemu in olupševalnemu društvu za Notranji Bohinj, Ljubljana, 26. 5. 1928; AFŠ, JZŠZ, Dopis Prometnega društva Bohinj, Bohinjska Bistrica, 13. 1. 1929.

⁵⁰ AFŠ, JZŠZ, Dopis občinskega urada Bohinjske Bistrice JZŠZ, Bohinjska Bistrica, 16. 1. 1929.

⁵¹ AFŠ, JZŠZ, Dopis Prometnega društva za Bohinj, Bohinjska Bistrica, 3. 2. 1929.

⁵² AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 10. redne seje smučsko tehničnega odbora JZŠZ, 8. 2. 1929.

⁵³ AFŠ, JZŠZ, Pismo Hanssna JZŠZ, Ljubljana, 26. 2. 1929; Glej tudi: AFŠ, JZŠZ, Stanje na skakalnici v Bohinju, nedatirano, 1929. V načrtu je bila tudi tribuna za kralja.

⁵⁴ Gorec, str. 10.

Razvoj slovenskega oziroma jugoslovanskega rekorda:⁵⁵

Leto	Ime skakalca	Skakalnica	Metrov
1921	Joža Pogačar	Bohinj	9
1922	V. Šubert	Bohinj	14,7
1924	Joža Pogačar	Bohinj	15,5
1927	Joža Pogačar	Mojstrana	25
1928	Hubert Ojcl	Mojstrana	28
1929	Hubert Ojcl	Mojstrana	29,5
1929	Bogo Šramel	Bled	33
1930	Bogo Šramel	Holmenkollen	33,5
1931	Bogo Šramel	Bohinj	35
1931	Bogo Šramel	Bohinj	36
1931	Joško Janša	Bled	38
1931	Bogo Šramel	Oberhof	40
1932	Bogo Šramel	Bohinj	42
1932	Franc Palme	Bohinj	43
1933	Franc Palme	Innsbruck	50,5
1933	Franc Palme	Innsbruck	51
1933	Bogo Šramel	Harachow	54,5
1934	Tone Dečman	Bled	55
1934	Franc Palme	Zakopane	59
1934	Franc Palme	Planica	62
1934	Albin Novšak	Planica	66
1935	Albin Novšak	Planica	67
1935	Bogo Šramel	Planica	68
1935	Bogo Šramel	Planica	72
1936	Albin Novšak	Planica	81
1936	Albin Novšak	Planica	89,5
1941	Rudi Finžgar	Planica	95

V dobi, ko se je v skokih kazalo več navdušenja kot znanja, naj omenim kratko še nekatere druge značilnosti iz razvoja skokov, katere Planica po letu 1934 postavi v senco. V začetku tridesetih let je bila kar splošna praksa, da so rasle nove skakalnice nesorazmerno s športnim razvojem skokov. Športni organizatorji, kakršen je bil Ante Gnidovec, so opazali, da hočejo večji in manjši kraji v prvem navdušenju nenačrtno graditi umetne skakalnice. Žrtvovale so se velike vsote zato, da je bilo kasneje mnogo objektov opuščenih in zanemarjenih tudi v krajih, ki so sicer imeli idealne pogoje. Delalo se je brez načrta, graditelji niso imeli razčiščenih pojmov, čemu naj bi skakalnice služile.⁵⁶ Skoke so smatrali privlačne predvsem z vidika gledalca. Tedaj glavna smučarska disciplina – smučarski tek, ki je imel v pojmovanju takratne stroke višji vzgojno športni pomen, interesu gledalca še zdaleč ni tako ustrezal kot smučarski skoki. Očitno je, da turistični moment ni bil zadosten razlog za gradnjo. Še manj za ohranitev objektov. Več športnih poznavalcev, eden od njih je bil Stane Predalič, je karikirano opazalo,

⁵⁵ Gorec, str. 72; Več ostalih zanimivih tabel v zvezi s planškimi prireditvami, državnimi in svetovnimi rekordi ter drugo statistiko glej v: Planica 1934 – 1999, str. 295–307.

⁵⁶ Ante Gnidovec, Smučarski skoki. V: Ob 10-letnici Smučarskega kluba Ljubljana 1928 – 1938, SK Ljubljana, Ljubljana 1938, (dalje: Gnidovec), str. 62.

Jugoslovanska zimsko-športna zveza

da je v Sloveniji celo več skakalnic kot solidnih smučarskih skakalcev.⁵⁷ Med športnim in turističnim momentom se je tehtnica nagnila bolj v prid slednjega, pri čemer so JZSZ, ki se je orientirala vedno bolj na mednarodni vrhunski tekmovalni nivo in klubi, ki niso premogli znanja, še manj pa sredstev, ostajali nemočni. Veliko primernejše za načrtni napredek športnih smučarskih skokov bi bilo, če bi klubi, ki so začeli načrtneje gojiti skoke, gradili poceni in enostavne skakalnice iz snega. S tega vidika je za čas po letu 1928 pomembna ugotovitev, da se je tedaj pojavil trend ustanavljanja specializiranih smučarskih klubov, ki se poslej niso več borili za uveljavljanje interesov v večpanožnih športnih klubih, ampak so vse moči preusmerili izključno v organizacijo smučarstva.

Smučarski klubi so se najprej ustanavljali v večjih mestih in zato so se vse pogostejše skakalnice gradile v bližini večjih urbanih središč. Mariborski športniki so zgradili svojo prvo skakalnico na Klopnem vrhu leta 1929, toda bila naj bi povsem neustrezna.⁵⁸ Maribor je tako v bližini Betnave dobil prvo uporabno skakalnico v sezoni 1930/31.⁵⁹ Kot starejše smučarsko mesto, v okolici katerega so bila organizirana tekmovanja že leta 1911, je Maribor nov smučarski zagon dobil v drugi polovici dvajsetih let, ko sta intenzivneje smučarstvo začeli gojiti smučarski sekcija v okviru 1. mariborskega sportnega kluba in zimsko-športni odsek mariborske sekcije SPD, v letu 1930 pa je bil ustanovljen specializirani Mariborski smučarski klub.⁶⁰ Betnavska skakalnica se je zgradila za potrebe organizacije državnega prvenstva 1932, ki se je v tisti sezoni zaradi pomanjkanja snega na razočaranje prizadevnih Štajercev izvedlo v Kranjski gori. Šele koncem februarja je bilo dovolj snega, tako da je prva skakalna prireditev z mednarodno udeležbo v Mariboru potekala 21. februarja 1932, ko naj

⁵⁷ Zgodovinski arhiv Ljubljana, Sportni klub Ilirija, (dalje: ZAL, Ilirija), Referat Staneta Predaliča, tipkopis iz leta 1936.

⁵⁸ AFŠ, JZSZ, Dopis 1. mariborskega sportnega kluba, Maribor, 11. 1. 1929.

⁵⁹ AFŠ, JZSZ, Poročilo Zdenka Šviglja o pregledu skakalnice v Mariboru, 10. 1. 1930; AFŠ, JZSZ, Dopis mariborskega zimsko-sportnega podsaveza, Maribor, 16. 12. 1931; AFŠ, JZSZ, Zapisnik I. izredne plenarne seje JZSZ, 21. 12. 1931. Korektore za skakalnico je leta 1932 opravil Hanssen.

⁶⁰ Marburger Zeitung, 24. 9. 1930.

bi si skoke ogledalo celo 7000 ljudi.⁶¹ Skakalnica, katere se je večkrat držala smola s pomanjkanjem snega, je bila povečana v letu 1936.⁶² Prav zaradi slabših zim je zato za mariborski okoliš pridobila na pomenu skakalnica v Sv. Lovrencu na Pohorju, katero je tamkajšnji klub postavil v letu 1933.⁶³

S smučarskimi skoki se v letu 1933 podrobneje seznani tudi Celje. V letu 1930 ustanovljeni Smučarski klub Celje, ki je nadaljeval smučarsko tradicijo odsekov več celjskih športnih klubov, je skakalnico v Liscach odprl februarja 1933 z medklubsko skakalno tekmo z mednarodno udeležbo.⁶⁴ Kljub temu, da dr. Julius Kugy ni imel prav nič skupnega s smučarskimi skoki, se je na pobudo nemških organizatorjev smučarstva v Celju nova skakalnica poimenovala po tem znanem planincu.⁶⁵

Poleg vseh že omenjenih skakalnic sta bili v letu 1932 pregledani skakalnici v Kamniku⁶⁶ in skakalnica SK Begunje v dolini Dragi⁶⁷, na Jesenicah pa je SK Bratstvo imelo tečaj v letu 1931 na skakalnici Lada Kočarja.⁶⁸ Postopoma so se s skoki seznanjale tudi druge, dotlej manj smučarske regije. Že v letu 1927 so načrtovali skakalnico v Škofji Loki,⁶⁹ leta 1930 je na Šmohorju skakalnico zgradil Sportni klub Laško,⁷⁰ leta 1930 so skakalnico snovali v Mežici,⁷¹ v letu 1934 so zgradili skakalnico v Zagorju ob Savi...⁷² Mnogi manjši klubi so začeli organizirati skakalne tečaje in tekme, tudi Sokoli so v sezoni 1930/31 že posedovali prvo skakalnico. Leta 1932 so imeli Sokoli iz Kranja društvene skakalne tekme na Šmarjetni gori.⁷³ Pri snovanju teh manjših skakalnic je igral pomembno vlogo inž. Janko Janša, ki je bil dejaven tudi pri njemu domači in po zakopanskem vzoru zasnovani večji blejski skakalnici. Blejska skakalnica prestolonaslednika Petra v Zaki je bila pred planiško velikanko največja

⁶¹ AFŠ, JZŠZ, Poročilo o smučarskih tekmah v Mariboru, 20 in 21. 2. 1932.

⁶² Marburger Zeitung, 19. 12. 1936.

⁶³ Marburger Zeitung, 5. 3. 1933.

⁶⁴ Zgodovinski arhiv Celje, Okupacijska občina Celje (1941–1945), Gradivo celjskih Nemcev, (dalje: ZAC), Zapiski ob 10 letnici SK Celje. Glej tudi: Edo Paidasch, Zehn Jahre Skiklub Celje 1930–1940. Celje 1940 in AFŠ, JZŠZ, Dopis Smučarskega kluba Celje, Celje, 4. 10. 1934.

⁶⁵ ZAC, Sondernummer Aqua-Bum oder der 1. Stemmboogen, str. 3. Poimenovanje skakalnice je neposredna posledica odmevnega dogodka, ko je Kugy v Celju predaval februarja 1932.

⁶⁶ AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 6. redne plenarne seje JZŠZ, 7. 1. 1932.

⁶⁷ AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 7. redne plenarne seje JZŠZ, 29. 1. 1932.

⁶⁸ AFŠ, JZŠZ, Dopis Gorenjskega zimsko-sportnega podsaveza JZŠZ, Jesenice, 14. 12. 1931.

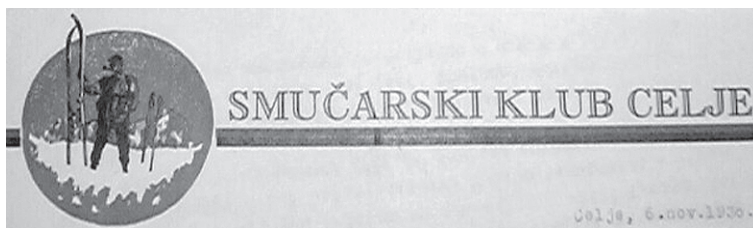
⁶⁹ AFŠ, JZŠZ, Dopis Prometnega odseka mesta Škofja Loka JZŠZ, Škofja Loka, 18. 10. 1927.

⁷⁰ AFŠ, JZŠZ, Dopis Oskarja Bullingerja iz SPD – posavske podružnice JZŠZ, Laško, 20. 7. 1930.

⁷¹ AFŠ, JZŠZ, Dopis mariborskega zimsko sportnega podsaveza Janku Janši, Maribor, 10. 12. 1930.

⁷² AFŠ, JZŠZ, Dopis smučarskega odseka SPD Zagorje, Zagorje, 31. 12. 1934.

⁷³ AFŠ, JZŠZ, Dopis sokolskega društva Kranj JZŠZ, Kranj, 12. 2. 1932.

skakalnica v Jugoslaviji, na kateri so že pred Planico organizirali odmevne mednarodne skakalne prireditve.⁷⁴

V Ljubljani se je kot močan konkurent Iliriji po letu 1928 pojavil v nordijsko smučanje usmerjeni Smučarski klub Ljubljana, ki je v Ljubljani imel svojo skakalnico od leta 1932 na Rakovniku.⁷⁵ Zelo pomembno vlogo pa je odigralo tudi več klubskih skakalnic na Pokljuki, ki so zrasle potem, ko je klub na Pokljuki v letu 1933 odprl svoj smučarski dom.

Zdrava konkurenca, ki je mestoma preraščala v »klubaštvo« je gotovo prispevala k temu, da je Ilirija svojo skakalnico v Mostecu za Šišenskim hribom leta 1933 znova uredila in leta 1934 še izboljšala.⁷⁶ Ugodne posledice za Ilirijino intenzivnejše smučarsko angažiranje pa so od leta 1933 gotovo puščale tudi vse glasnejše razprave o združitvi njene nogometne sekcije s sekcijo ASK Primorje,⁷⁷ saj je nogomet predstavljal klubov največji organizacijski napor. Smučarstvo je pozneje znotraj Ilirije s formiranjem novega združenega ljubljanskega nogometnega kluba gotovo našlo več prostora, vendar je na dokončno odločitev o skozi vsa trideseta močno preusmerjenemu zimskemu delovanju v zgornjesavski Rateški okoliš⁷⁸ gotovo bolj vplivalo delovanje Smučarskega kluba Ljubljana.⁷⁹

3. Planica

Temelj razvoju Planice v skakalno središče je bil načrt Sportnega kluba Ilirija, da si v dolini, ki ima odlične naravne pogoje za gojenje zimskega športa, zgradi smučarski dom. Idejo o gradnji vse leto oskrbovanega doma je sprejel klubov občni zbor 12. decembra 1929. Dom v Slatni pri Planici je bil za kopališčem in kombiniranim teniško-drzalnim objektom v Ljubljani tretji večji klubov gradbeni projekt, gradnjo pa je vodil poseben odbor za zgradbo

⁷⁴ Hrvoje Macanović, Planica 1934 – 1972. Tipkopis, (dalje: Macanović), str. 2. Dovoljevala naj bi skoke do 65 metrov, njen rekord pa je s 55 metri v letu 1934 postavil Tone Dečman. Mesec pred prvo planiško prireditvijo je na njej zmagal Gregor Höll.

⁷⁵ Franjo Kopriva, Naše delo v prvem deceniju. V: Ob 10-letnici Smučarskega kluba Ljubljana 1928 – 1938. SK Ljubljana, Ljubljana 1938, str. 10.

⁷⁶ ZAL, SK Ilirija, Poročilo smučarske sekcije, 12. 12. 1934

⁷⁷ ZAL, SK Ilirija, Bloudkov govor na izrednem občnem zboru 25. 1. 1933.

⁷⁸ V sezoni 1936/37 je bil s strani JZŠZ Iliriji celo odobren prestop iz Ljubljanske v Gorenjsko zimsko športno podzvezo. Glej: ZAL, Ilirija, Poročilo smučarske sekcije za sezono 1936/37. Na večanje aktivnosti Ilirije v rateškem okolišu pa govori tudi dejstvo, da so se v začetku sezone 1937/38 v klub vključili tudi člani SK Rateče. Glej: ZAL, Ilirija, Tajniško poročilo za občni zbor SK Ilirije, 14. 12. 1938.

⁷⁹ Smučarski klub Ljubljana je imel že v letu 1930 resen načrt, da pošlje svoja skakalca Šramla in Zupana na trening na Norveško – v Kongsberg. Glej: AFS, JZŠZ, Dopis SK Ljubljana JZŠZ, Ljubljana, 4. 10. 1930. Domnevam, da zaradi slabega finančnega stanja do uresničitve načrta ni prišlo.

Skakalnica SK Ljubljana na Rakovniku.

smučarskega doma.⁸⁰ Dom se je v veliki meri zgradil ob finančni podpori članov in sicer na način, da je klub izdal 1000 obveznic po 100 din, katere so člani lahko kupili tudi po obrokih.⁸¹ V praksi so se kasneje obveznice pokazale kot samoprispevek, saj se predvideno vračanje denarja na način žrebanja, začeniši z letom 1933 vsakega 1. aprila, ni zgodilo.

Moderen dom z okrog 60 ležišči in s centralno kurjavo je bil odprt 20. decembra 1931. Ob slavnostni otvoritvi doma so izvedli otvoritveno tekmo v tekih.⁸² Ilirijin dom je bil dobro obiskan tako pozimi kot tudi poleti. Dober obisk je bil posledica skrbnega načrtovanja, saj sta Stane Miklavčič in Stanko Bloudek kot glavna snovalca načrtovala dom kot sestavni del športnega centra, ki je služil tudi kot odlično poletno izhodišče planincem. Ob domu pa sta stala tudi teniško igrišče in plavalni bazen. Pozimi je Janko Janša od sezone 1931/32 tam vodil že kot plačani smučarski učitelj stalno smučarsko šolo. Glede na številčen obisk se je tako že kmalu pojavila potreba po novem objektu. Načrtovanje novega objekta je med upravnim odborom Ilirije in upravo Smučarskega doma prineslo nekaj pravnih nesoglasij o lastništvu, dobičku in investicijah, saj so bile spočetka pogodbene obveznosti nejasne. Toda vse pravne nejasnosti je rešila izredna plenarna seja SK Ilirije v maju 1934, kjer je bila sklenjena nova pogodba med klubom in upravo doma.⁸³ Depandansa je bila s posojilom Pokojninskega zavoda⁸⁴ zgrajena že v letu 1935.

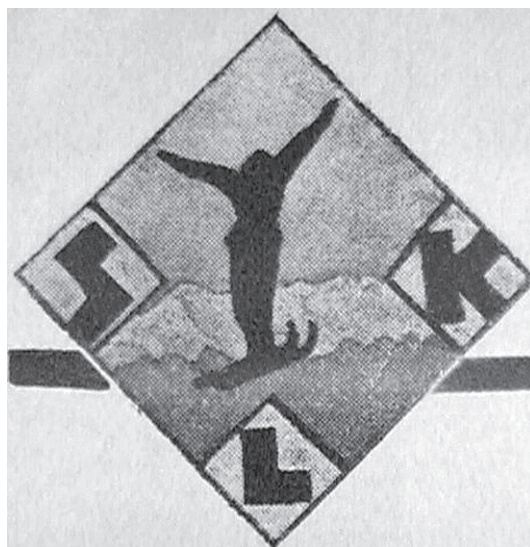
⁸⁰ ZAL, Ilirija, Poročilo smučarske sekcije na 19. občnem zboru SK Ilirija, 19. 12. 1930. Odbor so sestavljali: Karel Šircelj (predsednik), France Jug (tajnik), Franc Kunstelj (blagajnik), Hugon Beltram (gospodar), Stanko Bloudek in Lado Tinta (teh. referenta), Kuhelj, Vrančič in Bleiweis (odborniki).

⁸¹ ZAL, Ilirija, Vabilo k nakupu obveznic SK Ilirije za zgradbo smučarskega doma na Slatni pri Ratečah, nedatirana tiskovina, 1930.

⁸² AFŠ, JZŠZ, Dopis SK Ilirija JZŠZ, Ljubljana, 14. 12. 1931

⁸³ ZAL, Ilirija, Izredna plenarna seja SK Ilirija, 15. 5. 1934.

⁸⁴ ZAL, Ilirija, 18. načelstvena seja SK Ilirije, 25. 6. 1935.

Smučarski klub Ljubljana in športni klub Ilirija.

Iz nadaljnje zgodovine Planice in smučarskega doma pa sta pomembni vsaj še dve stvari, saj se vpričo natančnejše analize skokov nanju ne bom vrnil. Prvič, da se je vpričo negotovega klubskega finančnega poslovanja uprava smučarskega doma preoblikovala v pravno samostojno zadrugo »Dom Ilirija v Planici« in drugič, da se je Planica ob koncu tridesetih let uveljavila tudi kot alpski smučarski center. Poleg urejenega slalomišča na pobočju Tamarja, za katerega je prvo električno vzpenjačo pri nas projektiral Stanko Bloudek, je bila tam še umetna standardna smuk proga. Ilirija, pri organizaciji del sta se izkazala inž. Koudelka in Ferdo Gestrin, je v sezoni 1939/40 izsekala 3500 metrov dolgo progo s 600 metri višinske razlike, ki je bila odprta februarja 1940 in je potekala iznad Macesnovca in se v položnem delu iztekla do železniške proge pred Ratečami.⁸⁵ Skratka, zametki skromnega doma so z leti

⁸⁵ Jutro, 18. 2. 1940; ZAL, Ilirija, Poročilo smučarske sekcije SK Ilirije za sezono 1939/40; ZAL, Ilirija, Poročilo o delovanju SK Ilirija v Ljubljani v njegovem 30. življenjskem letu 1940, str. 20.

Smučarski dom Ilirija (1931) in depandansa (1935).

postajali pomembno torišče slovenske smučarske dejavnosti. Ilirijin smučarski dom v Planici se je tako kot prek 40 različnih slovenskih smučarskih postojank, npr. skalaški dom na Voglu ali dom SK Ljubljana na Pokljuki izkazal kot izredno pomemben za nadaljnji smučarski razvoj, tako v alpskem kot tudi nordijskem smučanju. Dom v Planici, ki je imel v bližnjih Ratečah železniško postajo⁸⁶, je z osnovnimi infrastrukturnimi danostmi, od katerih je v decembru 1933 v oskrbo prevzel tudi skakalnico,⁸⁷ pomenil izhodišče razmišljanj, da bi v Sloveniji oziroma v Planici organizirali celo Prvenstvo FIS (svetovno prvenstvo).

⁸⁶ Zadnji vlak pred ukinitvijo proge Jesenice – Rateče je obiskovalce na planiško prireditev pripeljal leta 1966. Glej v: Marko Rožman, *Od podrtije do prve lige*, v: *Planica 1934–1999*, str. 60.

⁸⁷ ZAL, Ilirija, Načelstvena seja SK Ilirije, 27. 12. 1933.

4. Gradnja velikanke. Rožman ali Bloudek?

Vprašanje avtorstva planiške velikanke je aktualno že vse od njenega nastanka. Z leti se je nabralo že veliko virov, ki osvetljujejo vlogi Stanka Bloudka in Ivana Rožmana pri gradnji velikanke, tako da zgodovinarji na podlagi virov lahko rekonstruiramo zgodbo nastanka planiške velikanke. Poudariti pa gre, da je v bistvu predmet spora glede avtorstva vedno bila le tista skakalnica, na kateri so leta 1934 potekala tekmovanja. Edino tu se vlogi Rožmana in Bloudka mešata. Sicer pa so zasluge obeh nesporne in se v letih 1933 do 1935 dopolnjujejo. Jasno pa je, da je Rožman odločilno zaznamoval planiško velikanko v letu 1934, potem, ko je prevzel Bloudkovo začeto delo. Po Rožmanovem umiku v letu 1934 pa je bil izključno Bloudek tisti, ki je predvsem na podlagi svojega talenta praktika z vsakim letom večal oziroma izpopolnjeval planiško velikanko.

Z vidika zgodovinopisja je v danem problemu nesmiselno, da bi opravljalo vlogo sodnika in se moralo odločiti o izključujoči pravici do avtorstva neke skakalnice, ko pa je zgodba, ki jo lahko rekonstruiramo na podlagi interpretacij posameznih avtorjev, posebej pa primarnih zgodovinskih virov, z vidika zgodovine popolnoma razumljiva. Rekel bi morda kar – človeška, rahlo začinjena z zmotami in prepiri.

Dolgoletni generalni tajnik JZŠZ in prizadevni smučarski organizator Joso Gorec je v Planici s prvim smučarskim domom in odličnimi okoliškimi tereni uvidel odlično lokacijo, ki bi bila primerna za organizacijo mednarodnih tekmovanj, celo Prvenstva FIS. Bržkone ga je k temu pripeljala poleg novih infrastrukturnih danosti tudi primerna klimatska lega, saj ni bilo tako daleč leto 1930, ko so bili prisiljeni z obilo nelagodja organizirano prvo mednarodno smučarsko tekmovanje JZŠZ v Bohinju odpovedati zaradi premalo snega. V Planici bi ob teh načrtih potrebovali le še moderen skakalni objekt. Ker je bil Gorec zvezni funkcionar in poklicno poslovodja ljubljanske športne trgovine,⁸⁸ povrh vsega pa tudi Ilirijan, sta si bila s Stankom Bloudkom zelo blizu. Bloudek in gradbena dejavnost Ilirije pa sta bila tedaj v najtesnejši zvezi. Gorec je dajal prednost gradnji takšnega skakalnega objekta, ki bi bil po velikosti primerljiv najbolj znanim tujim skakalnicam. Manjša skakalnica ob rateškem kolidvoru to še zdaleč ni bila. Če bi se odločili za kandidacijo Prvenstva FIS, bi to pomenilo objekt s kritično točko doskoka vsaj med 60 in 70 metri.

Že jeseni leta 1932 je tako Ilirija sklenila skupaj z občino Rateče prošnjo za podporo gradnje nove skakalnice.⁸⁹ Prošnja naslovljena na banovinsko upravo najverjetneje ni uspela, toda Bloudek, ki se je po mnenju Draga Stepišnika resneje začel zanimati za konstrukcijske probleme gradnje skakalnic šele od leta 1932,⁹⁰ se je sam lotil dela. Tako je storil navkljub temu, da je novembra izjavil, da se gradnja planiške skakalnice ne tiče kluba, kakor tudi doma v Planici.⁹¹ Potem, ko naj bi uredil zemljiške probleme, se je lotil gradnje finančno nekritega projekta. Toda Bloudek je, navkljub finančnim nejasnostim v povezavi z upravo Ilirije in upravo smučarskega doma, gradnjo skakalnice do neke mere do konca leta 1932 celo dovršil. Ta skakalnica naj bi imela kritično točko okrog 70 metrov.

Še več, po doslej prezrtih podatkih so to skakalnico ob priložnosti akademskih prvenstev v Planici nekateri skakalci že januarja 1933 celo preizkusili. Posebej naj bi na njej navdušil novi jugoslovanski trener Norvežan Arne Guttormsen, čez njo pa so se podali tudi nekateri

⁸⁸ Trgovina je bila pravno v lasti njegove matere Ane Gorec. Glej npr. tudi oglas: Jutro, 1. 1. 1933.

⁸⁹ ZAL, Ilirija, Plenarna seja SK Ilirija, 4. 10. 1932.

⁹⁰ Drago Stepišnik, Stanko Bloudek. DZS, Ljubljana 1971, (dalje: Stepišnik), str. 96.

⁹¹ ZAL, Ilirija, Plenarna seja SK Ilirija, 8. 11. 1932.

naši smučarji: Pribošek, Šubic, Bručan in Istenič.⁹² Da se je prvi v letu 1933 po nedokončani planiški velikanki spustil Arne Guttormsen, je zapisal tudi Joso Gorec.⁹³ Toda skakalnica zagotovo ni bila dograjena vsem normam ustrezajoče. Komisija za skakalnice JZŠZ jo je tako kot še nekatere druge objekte,⁹⁴ uvrstila med skakalnice, ki niso primerne za uradna tekmovanja. Za leto 1933 sta bili od JZŠZ za uradna tekmovanja verificirani le Hanssnova skakalnica in skakalnica v Ratečah. Tekmovalci klubov, ki so bili od JZŠZ verificirani, na ostalih skakalnicah niso smeli nastopati, dokler jih ni odobrila zvezna komisija.

Poleg tehničnih pomanjkljivosti pa so v letu 1933 prišle v ospredje še nekatere druge stvari, ki so planiške načrte glede velikanke postavili na stranski tir. Tu gre predvsem za načrte Ilirije, ki je v sezoni 1933 dala prednost na novo zgrajeni in slavnostno odprti⁹⁵ ljubljanski skakalnici v Mostecu, poleg tega pa je prav tedaj prišlo med Ilirijo in JZŠZ do manjšega nesoglasja glede gradnje skakalnice v Planici. Pravzaprav bi lahko problem označil kot dinamične dogodke, ki jih je med športnimi kolegi povzročila iniciativa iz Ilirije, da je ob primeru, da se planiška skakalnica gradi za mednarodna tekmovanja, večji del finančnega bremena dolžna kriti zveza. Takšni primeri so se v športnih krogih pogosto pojavljali, pomembno pa je, da so se ob dejstvu, da je športna dejavnost tedaj v veliki meri slonela na entuziazmu, skoraj vedno ugodno rešili. V letu 1933 je tako prihajalo do več predlogov med Ilirijo in JZŠZ. Eden od teh, ki se direktno ne tiče Planice, slika pa način odnosov med klubom in zvezo, je npr. Bloudkov predlog, da priredi Ilirija otvoritev ljubljanske skakalnice v lastni režiji, v kolikor ji JZŠZ da brezplačno na voljo trenerja Guttormsna.⁹⁶ Finančno stanje klubov in zveze je bilo kronično slabo in praksa takšnih dogovorov je bila običajna, tako kot so bile običajno investicije v klubske objekte slabše donosne in so temeljile le na privatnih oziroma državnih podporah.

Šele v poletju 1933 so med Ilirijo in JZŠZ stekli intenzivnejši dogovori o planiški skakalnici. Potem ko je Ilirijan Berce predlagal, da se da izgradnjo skakalnice zvezi, ta pa ostane v lasti Ilirije,⁹⁷ so se pričela pogajanja, ki so oktobra 1933 pripeljala do pogodbe med obema strankama.⁹⁸ Pogodba se žal ni ohranila. Sklepamo pa lahko, da na tem mestu v zgodbo o planiški velikanki na strani JZŠZ vstopi stavbenik Ivan Rožman.

Rožman pa ni pripravil za skakalnico le novega načrta, ampak jo je tudi kreditiral. V JZŠZ so posredovali pri banski upravi, ki je bila Rožmanu dolžna denar, da mu je del dolga odplačala in Rožman je bil pripravljen prevzeti gradnjo.⁹⁹ Rožman pa je bil v danem trenutku najbrž tudi boljše strokovna izbira, saj je imel več izkušenj kot Bloudek. Bloudek je sicer že leta 1926 pregledal šišensko skakalnico,¹⁰⁰ jeseni 1927 pa kranjskogorsko skakalnico,¹⁰¹ toda to je bilo v glavnem najbrž vse, medtem ko je stavbenik Rožman imel do tedaj nekaj več izkušenj s projektiranjem in gradnjo skakalnic, posebej večjih. Najbrž je tudi bolje poznal mednarodni predlog FIS za gradnjo skakalnic iz leta 1932. S skakalnicami pa se je ukvarjal

⁹² Jutro, 16. 1. 1933.

⁹³ Gorec, str. 2.

⁹⁴ Jutro, 5. 1. 1933. Kot skakalnice v gradnji za območje Gorenjske zimsko športne podzveze se v začetku sezone poleg planiške (K 70) omenjajo še skakalnice: v Zaki pri Bledu (K 50), v Stari fužini (K 25), v Begunjah (K 35), v Lescah (K 30), v Podnartu (K 25) in bohinjska Žižkova skakalnica (K 25).

⁹⁵ Jutro, 21. 2. 1933.

⁹⁶ ZAL, Ilirija, Plenarna seja SK Ilirija, 21. 2. 1933.

⁹⁷ ZAL, Ilirija, Izredna plenarna seja SK Ilirija, 30. 8. 1933.

⁹⁸ ZAL, Ilirija, 7. plenarna seja SK Ilirija, 10. 10. 1933.

⁹⁹ Stepišnik, str. 100.

¹⁰⁰ AFŠ, JZŠZ, Tajniško poročilo III. redne skupščina JZŠZ, 1926; AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 3. redne seje JZŠZ, 15. 11. 1926.

¹⁰¹ AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 8. seje smuško-tehničnega odbora JZŠZ, 27. 10. 1927.

vsaj od leta 1926, ko je pregledal skakalnico v Mojstrani,¹⁰² po korekturah Hanssna pa je zakoličil tudi bohinjsko skakalnico.¹⁰³ Njegov zadnji projekt pred Planico je bila skakalnica v Lescah, odprta v letu 1933.¹⁰⁴ Rožman je bil dobro poznan med člani SPD in posebej Skale, pri JZŠZ je opravljal tudi funkcijo tehničnega referenta pri nadzoru in odobravanju športnih naprav, kar mu je prineslo ogromno izkušenj.¹⁰⁵ Kot je zapisal Rožman, ga je Bloudek sam prosil, če bi prevzel gradnjo 80 metrske skakalnice in tako povečal in dokončal njegovo nedokončano delo.¹⁰⁶ Rožman v podrobnem opisu gradnje navaja, da mu Bloudek pri izdelavi načrtov ni dal nobenih nasvetov oziroma skic, ker jih tudi ni potreboval. Iz svojih meritev je ugotovil celo, da je bila prvotno skakalnica napačno zastavljena, saj naj bi skakalci pri doskokih prileteli v grmovje in drevesa. Rožmanu se je zdelo celo verjetno, da je Bloudek opazil to napako in se zavedal, da nima dovolj tehničnega znanja za izvedbo uporabnega načrta.

Po julijskem ogledu terena skupaj z Bloudkom in po avgustovskem merjenju, naj bi Rožman izdelal prvi osnutek skakalnice, ki ga je bil oktobra 1933 dokončal in predložil preko Bloudka zvezi v potrditev. Oktobra je bil Rožman navzoč tudi pri razpravi s posestniki glede zemljišča. Oktobra je, tako je izjavil Rožman, prevzel na izrecno prošnjo Gorca in Bloudka tudi gradnjo skakalnice. Gradnja je potekala od 28. oktobra do 23. decembra 1933.¹⁰⁷

Bloudek je tako januarja 1934 Iliriji poročal, da je 80 metrska skakalnica zgrajena in to s pomočjo JZŠZ.¹⁰⁸ Že konec istega meseca pa je načelstvena seja Ilirije sprejela sklep, da se skakalnica poimenuje po Bloudku.¹⁰⁹ Nikoli prej in niti kasneje ta sklep ni bil manj upravičen kot ravno tedaj, v času, ko je Rožman njegovo projektirano skakalnico dogradil. Bržkone je Ilirija, ki je za smučanje v Planici največ storila, v trenutku, ko so prevzeli za nekaj časa iniciativo drugi, hotela zadeve za vedno markirati kot svoje. Prav takšen interni sklep Ilirije, s katerim so svojemu zelo zaslužnemu članu in začetniku gradnje planiške velikanke hoteli izreči priznanje, je imel posledice kasneje, ko se je po prvih prireditvah objavljalo avtorstvo skakalnice Bloudku. Zadeva je bila v danem trenutku sporna in v njej morda lahko začutimo strah pred tem, da bi si Planico lastila bodisi JZŠZ bodisi skalaš Rožman, toda zadeva še zdaleč ni tako črno-bela, kot bi si jo lahko predstavljali.

Dejansko spor med Bloudkom in Rožmanom, tako lahko razberemo iz virov, ni prihajal z njune strani. To dokazuje doslej nepoznana Rožmanova izjava v Slovincu aprila 1934, ko naj bi Bloudek Rožmanu osebno izjavil, da se njemu avtorstvo pripisuje proti njegovi volji.¹¹⁰ Nazorno pa nam v svoji izjavi slika njun odnos in tudi reakcije na spor glede avtorstva skakalnice Rožmanov družabnik Breznik, ki je zapisal, da se je že med nastajanjem načrta Bloudek zelo zanimal za Rožmanov načrt. Nekajkrat naj bi zvečer obiskal Rožmanovo pisarno in se zanimal, kako projektiranje napreduje in kako se predvideva izgradnja. Torej z njune strani za časa projektiranja ni bilo nobenega ljubosumja.

Zanimiv pa je tudi Breznikov zapis iz časa po vojni. Ko je Breznik srečal Bloudka na Dunaju in ga povprašal tudi o sporu glede avtorstva, mu je na vprašanje, zakaj se ni nikoli

¹⁰² AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 3. redne seje JZŠZ, 15. 11. 1926.

¹⁰³ AFŠ, JZŠZ, Dopis Županstva občine Bohinjska Bistrica JZŠZ, Bohinjska Bistrica, 30. 3. 1929.

¹⁰⁴ Jutro, 15. 1. 1933. To je bila skakalnica za skoke ok. 45 metrov.

¹⁰⁵ Tipkopis pisma Breznika, datirano 10. 2. 1978, (dalje: Breznik). Vpogled v večino dokumentacije v zvezi z »zadevo Rožman« mi je omogočil g. Svetozar Guček. Ob tej priložnosti se mu iskreno zahvaljujem.

¹⁰⁶ Slovenec, 6. 4. 1934.

¹⁰⁷ Izjava Rožmana »ožjemu odseku v zadevi Rožman« JZŠZ, Ljubljana, 8. 11. 1935. (dalje: Rožman), str. 1, 2.

¹⁰⁸ ZAL, Ilirija, Plenarna seja SK Ilirija, 9. 1. 1934.

¹⁰⁹ ZAL, Ilirija, 9. načelstvena seja SK Ilirija, 30. 1. 1934.

¹¹⁰ Slovenec, 6. 4. 1934.

izjavil o tem, da bi naredil konec dvomov, odgovoril, »da on nikdar ni obračal pozornosti takim časopisnim člankom in jih tudi ni bral, dalje, da on ni nikdar izjavil, da je on projektiral to skakalnico. Da je njegovo ime prišlo v to zvezo, je skoro gotovo to, da se je obstoječa skakalnica, ki je omogočala skoke do nekakih 25 m svoječasno bila zgrajena po njegovih navodilih in da mu je bilo nejasno o kateri skakalnici se piše in govori, zato se on ni nikdar javno izjavil in odklanjal vsako uradno izjavo. Ako so mu pa njegovi znanci in prijatelji pripisovali projektiranje te planiške skakalnice vede ali pa nevede, ne ve in ne more za to.«¹¹¹ Žal se Bloudek res nikoli ni javno izjavil o avtorstvu skakalnice. Če bi se, bi stvari postale vsem popolnoma jasne. Zakaj tega ni storil, je dejansko bolj njegovo osebno, celo moralno vprašanje. Jasno pa je, da njegov odgovor Brezniku – ne glede na vse njegove ogromne planiške zasluge – ne more docela opravičiti njegovega molka, saj ni res, da iz časopisja ne bi bilo razvidno, o kateri skakalnici je bilo govora. Takrat je šlo za velike stvari, članki so bili dolgi, poročila s tekem izčrpna. Zaplet glede skakalnice pa je bil takšen, da bi ga klubske politike vajeni Bloudek z malo truda razjasnil. Žal pa ni storil veliko niti Joso Gorec, ki je bil najpogostejše prav tisti medij, ki je tisk obveščal o planiških dogodkih. Tesna sodelavca Gorec in Bloudek bi s svojo avtoriteto lahko vplivala na razrešitev nejasnosti.

Po pričevanju Rožmana, naj bi Gorec Rožmanu celo obljubil, da bo prišlo do zadoščenja. Pa ga ni bilo. Verjetno je vseeno Gorec kasneje vplival na ugodno razrešitev nejasnosti s tem, da je bil leta 1935 v okviru JZŠZ ustanovljen »ožji odsek v zadevi Rožman«, ki naj bi zadevam prišel do dna, toda iz delovanja tega odseka je poznana žal le Rožmanova obrazložitev. Kakorkoli, planiška zgodba se je odvijala naprej, z vsakim letom je prinašala cel kup zapletov, ki so pustili vprašanje avtorstva v ozadju, zadevo pa je dokončno »rešila« Rožmanova zgodnja smrt leta 1937.¹¹²

Tudi Ivan Rožman je, kot se spominja Breznik, bil v začetku pasiven. Po prvi uspešni mednarodni tekmi v letu 1934 je bil, tako kot na štartni listi tekmovanja,¹¹³ omenjen na proslavi v ljubljanski Kazini kot projektant skakalnice Bloudek. »Jaz kakor tudi Rožman sva bila navzoča. Govornik je bil funkcionar Sportnega kluba Ilirije. Jaz sem se hotel vmešati, da govornik takoj to popravi ali Rožman me je zadržal za roko rekoč, da tu vpričo takega velikega športnega uspeha nima smisla se tu razpravljati in dalje, saj itak vsakdo ve, da je on projektiral to zavirljivo skakalnico.«¹¹⁴ Kot se spominja Breznik, je ob drugi priložnosti Rožman na to reagiral rekoč: »Vse to je sama klubska časopisna ribarija, v katero se jaz nočem vmešavati.« Na vprašanje, kako dolgo bo še čakal, je odgovoril, da dotlej še ni slišal Bloudka osebno, da bi se izjasnil, da je projektiral skakalnico. Ko bi bil to storil, bi se oglasil, je zapisal Breznik.¹¹⁵

Toda Rožman se je vseeno oglasil. Prvič že 6. aprila 1934 v Slovincu, ko je komentiral tudi njemu napačne popravke skakalnega mostu pred državnim prvenstvom 4. februarja 1934.

¹¹¹ Breznik, str. 3.

¹¹² O življenju in dejavnosti Rožmana glej njegov nekrolog v: PV, 1938, št. 179, str. 80. Kot sem omenil zadeva potihne po Rožmanovi zgodnji smrti, dan pred njegovim 36. rojstnim dnem, 30. decembra 1937. Skakalnica, na kateri je bil, z izjemo mednarodnega tekmovanja 1934, vodilna osebnost pri pripravi velikanke vedno Bloudek, se je v praksi prijel ime Bloudkova skakalnica oziroma velikanka. Marsikoga je to motilo, toda izgleda, da je bila Bloudkova avtoriteta za časa njegovega življenja tako velika, da so novi oziroma stari dokazi o Rožmanovi dejavnosti prišli zopet na dan spet šele okrog leta 1970, dobrih deset let po Bloudkovi smrti. Največ odmeva je s poskusom argumentirane rehabilitacije Rožmana doživel članek, ki ga je v Tovarišu objavil Svetozar Guček, v: Tovariš, 20. 9. 1971. Tudi pozitivni odmevi na članek v pisnih bralcev: Marija Ogrin, Planiška skakalnica. V: Tovariš, 4. 10. 1971. Primerjaj drugačne interpretacije: Svetko Lapajne, Stanko Bloudek. V: Idrijski razgledi, let. XII, (1967), št. 2.

¹¹³ Rožman, str. 3.

¹¹⁴ Breznik, str. 4.

¹¹⁵ Prav tam.

Ivan Rožman (1901–1937)

Stanko Bloudek (1890–1959).

Potem, ko se je po mednarodni prireditvi 1934 od Planice distanciral, je v letu 1935 JZŠZ še odstopil načrt za prijavo in pripravo skakalnice za tekmovanje v letu 1935. Postajal je vse bolj užaljen. 19. februarja je napisal pismo, ki ga je domnevno poslal enemu od beograjskih časopisov (najbrž *Politiki*), kjer jih opozori, da je Bloudek le izbral teren in mu pomagal pri začetnem merjenju in da je konstruktor skakalnice lahko samo on in nihče drug. Prav tako na podlagi takratnih izračunov kot utopijo označuje Bloudkove drzne trditve o možnih 150 metrskih skokih.¹¹⁶ Bržkone je v jeseni 1935 Rožman svoje upe polagal na odločitev komisije JZŠZ »odseka v zadevi Rožman«, kjer je s svoje strani natančno obrazložil dogodke. Takrat se je v svoji izjavi usmeril predvsem proti Gorcu, a je bil vseeno mnenja, »da bo odsek Saveza, ki je določen, da preišče to zadevo, prišel do zaključka, da so mi nekateri savezni funkcionarji napravili veliko krivico in da bo to krivico v javnosti tudi lojalno popravil.« Toda v praksi pravzaprav ni bilo pričakovati, da bi JZŠZ javno obsodila Gorca, človeka, ki je povsem prostovoljno storil za jugoslovansko smučanje morda dotlej celo največ. To tudi ne bi imelo nobenega smisla in tudi po tem je JZŠZ gotovo ostajala istega mnenja, kot je bila marca 1934. »V stvari smuške skakalnice v Planici izjavljamo, da je idejni pobudnik te skakalnice g. inž. Stanko Bloudek, ki je tudi pričel gradnjo. Pozneje je prevzela dograditev te gradnje Jugoslovanska zimsko-športna zveza, ki je v sporazumu z g. inž. Stankom Bloudkom oddala dograditev g. Ivanu Rožmanu, ki je po idejni zamisli g. inž. Bloudka napravil nov načrt, ki je bil po odobritvi zvezne komisije za gradnjo skakalnic realiziran.«¹¹⁷ Rožmana bi konec leta 1935 težko razveselil kakršenkoli sklep, četudi bi bilo morda v njem Bloudkovo ime

¹¹⁶ Rožmanovo pismo beograjskemu časopisu, Ljubljana, 19. 2. 1935.

¹¹⁷ Slovenec, 29. 3. 1934.

objavljeno vsaj dvakrat manj, kot je bilo v tistem iz leta 1934. Zadeva je z njegove strani šla tako daleč, da so se v njej ob zavedanju lastne nemoči že kazale značilnosti maščevanja. Kako drugače bi lahko razumeli formiranje posebne opozicije, ki si je na argumentiran način prizadevala v začetku leta 1936 obračunati z JZŠZ.

25. februarja 1936 je Rožman skupaj z zelo znanima smučarjema Robertom Kumpom in Borisom Režkom, ki z delovanjem organizacije JZŠZ niti najmanj nista bila zadovoljna, sklenil dogovor o izdaji enkratnega kritičnega časopisa. »Renegati« so določili vsebino časopisa, ki bi obravnavala: »a) avtorstvo planiške skakalnice (Ivan Rožman), b) kritika dela raznih osebnosti v Savezu (Robert Kump), c) pregled uspehov izza l. 1928, obelodanjenje zakulisja mednarodnih tekmovanj ter kritika s tehničnih vidikov (Boris Režek), d) ostali prispevki drugih (izpiti za smuške učitelje, etc.)«. ¹¹⁸ Za tisk bi denar založil Rožman. Časopis, ki bi kritično vrednotil tedanje smučarstvo in bi bil odličen zgodovinski vir, saj bi dopolnil kompleksno sliko slovenske smučarske zgodovine, ni izšel oziroma nič od tega se ni ohranilo. Sam dogovor pa priča o odnosih, dinamiki in temnih straneh slovenskega smučarstva.

5. Državno prvenstvo in otvoritev skakalnice

Prva večja prireditev na novi skakalnici je bila 4. februarja 1934. Na tej 80 metrski skakalnici – Rožman je skakalnico povečal potem, ko so na Svetovnem prvenstvu v Innsbrucku Norvežani skakali celo prek 80 metrske znamke – je bilo razpisano državno prvenstvo z mednarodno udeležbo. Tisto zimo je bil jugoslovanski trener za skoke Norvežan Björn Jahr, ki je pripravljaj naše skakalce za nastop na vseslovanskem prvenstvu na Poljskem. Jahr je bil malce skeptičen in je smatral napravo glede na znanje skakalcev za preveliko, JZŠZ pa je vztrajala, da se prvenstvo na novi skakalnici izvede. Pri tem je tudi ostalo in pred državnim prvenstvom so na njej že pričeli s treningi. Trening je bil tudi pogoj za nastop na državnem prvenstvu, saj si tekmovalcev kot novincev na tako veliko napravo nihče ni drznil pošiljati. Po izkušnjah in občutkih skakalcev so most skakalnice tedaj popravljali brez Rožmanove vednosti. Kot je poročal Slovenec, je trener Jahr že med treningom dosegel skok dolg 68 metrov, kar je bila na naših tleh takrat najdaljša daljava. ¹¹⁹ Novi izziv skakalnice je bil odlična podloga za propagnado, ki so jo zgrabili tako JZŠZ, turizem in tisk. Na dan slavnostne otvoritve skakalnice so tako do Rateč vozili redni in izredni vlaki, vstopnice pa se je dobilo v predprodaji v ljubljanskih športnih trgovinah in pri Putniku.

Gledalce, bilo naj bi jih okrog 2000, je navdušil že otvoritveni nastop trenerja Jahra, ki je skočil izven konkurence. Norvežan je doskočil pri 55 metrih. Med devetimi Slovenci pa se je prvi po zaletišču spustil Šramel. V skokih v konkurenci so gledalci najbolj ogreli dlani ob novih jugoslovanskih rekordnih dosežkih. Najprej ga je s 56 metri popravil Rade Istenič, takoj za tem pa s 60 metri še Franci Palme. Junak dneva Palme je tudi zmagal, drugi je bil Istenič, tretji pa Gregor Klančnik. Samo ti trije tekmovalci so pokazali dva skoka brez padca, kar po svoje odraža začetništvo na tako velikih napravah. S padcem se je končal tudi najdaljši skok dneva. Tone Dečman je v sneg padel pri 62,5 metrih. Državno prvenstvo na novi napravi, ki se ga je od tujcev v konkurenci udeležil le Nemec Hunger, ni razočaralo. Navkljub temu, da so videli gledalci le 21 skokov, od katerih jih je bilo kar 10 neveljavnih, je bil

¹¹⁸ Dogovor Rožman, Kump, Režek. Ljubljana, 25. 2. 1936.

¹¹⁹ Slovenec, 31. 1. 1934.

dogodek v očeh takratne javnosti sprejet zelo pozitivno.¹²⁰ Niti protest Ilirije v zvezi z otvoritvijo skakalnice¹²¹ na z optimizmom prežeto prvo večjo planiško javno skakalno prireditev ni vrgel slabe luči. Gorec je dogodek kratko povzel – Led je bil prebit!¹²²

6. Svetovni rekord 1934

Organizatorje, posebej Gorca je mikala radovednost, kako bi se na skakalnici odrezali najboljši svetovni skakalci. Posebej Norvežani, ki so bili z naskokom večkratni olimpijski in svetovni prvaki, med njimi pa svetovno znana brata Ruud, so bili za planiško velikanko svojevrsten izziv. Nihče ni vedel, kaj lahko takšni asi na planiški skakalnici pokažejo in dejansko so bili marčni dogodki čisto za vse veliko presenečenje.

Sicer so Sigmunda Ruuda hoteli k nam povabiti preko Hanssna že na prvo mednarodno skakalno bohinjsko prireditev leta 1931,¹²³ a se vabilu ni odzval. Bržkone so k pozitivnem odgovoru leta 1934 mnogo doprinesli poglobljeni stiki z norveškimi trenerji, ki so vsako leto prihajali v Slovenijo, poleg tega pa tudi osebno vabilo naših tekmovalcev norveškemu trenerju Jonsnu ob priložnosti tekm na Poljskem. Veliko pa je k pozitivnem odzivu gotovo vplival tudi po pošti poslan profil skakalnice. Gorca je pozitiven odgovor zelo razveselil, toda kmalu se je znašel v zagati, saj organizacije tekmovanja zaradi poznega termina in straha pred deficitom, ni hotela prevzeti niti JZŠZ niti Ilirija. K sreči je tedaj član uprave smučarskega doma Ivo Komar ponudil Iliriji jamstvo za deficit, tako da je nastopila kot prireditelj Ilirija oziroma uprava smučarskega doma. Slednja se je intenzivno lotila priprav na tekmo, ki je potekala kot propagandna¹²⁴ in na tekmovanje povabila tudi Avstrijce, Čeha in Poljake, a odzvali so se le Avstrijci.¹²⁵ Ilirija je na tekmovanju hotela igrati vodilno vlogo. Željo po tekmovanju kot ekskluzivni pravici Ilirije kaže tudi Pippenbacherjev predlog, da se k sodelovanju pri organizaciji ne sme povabiti drugih klubov in njihovih članov.¹²⁶

Sredi marca je prišel v Ljubljano norveški trener Per Jonson, da bi sodeloval pri pripravah skakalnice. Nič ne bi smelo biti prepuščeno negotovosti. Sicer propagandna planiška tekma ni bila prva mednarodna skakalna prireditev, kateri bi tisk namenjal ogromno pozornosti, saj so bila že pred tem zelo odmevna mednarodna skakalna tekmovanja v Bohinjski Bistrici, na Bledu in v Ljubljani, toda tisk je planiško prireditev napovedoval kot senzacijo. Prijave osmih »letečih Norvežanov«, brez Jonsna, ki je že bil v Planici ter prihod odličnega Avstrijca Gregorja Hölla, so bile dovolj velik razlog za to. Na napovedovani vrhunec smučarske sezone se je turistično in prometno zelo dobro pripravljalo.

Kot se spominja Sigmund Ruud v svojih spominih, so prišli v Planico tisti tekmovalci, ki so bili takrat na tekmovanjih po srednji Evropi. Poleg njegovega brata Birgerja še: Olaf Ulland, Sigmund Guttormsen, Öivind Alstad, Reidar Hoff in Sverre Lassen Urdahl.¹²⁷ Za norveške fante, ki so veljali za skromne, po drugi strani pa so bili iz ameriške turnee celo

¹²⁰ Svetozar Guček, 1934 – 1950. Tudi Slovenci letimo na smučeh. V: Planica 1934 – 1999, (dalje: Guček), str. 23; Drago Ulaga, Pridite vsi v Planico. V: Planica. Mladinska knjiga, Ljubljana 1979, (dalje: Ulaga), str. 11, 12.

¹²¹ ZAL, Ilirija, 4. plenarna seja SK Ilirija, 6. 2. 1934.

¹²² Gorec, str. 4.

¹²³ AFŠ, JZŠZ, Pismo JZŠZ Hanssnu, Ljubljana, 2. 10. 1930.

¹²⁴ ZAL, Ilirija, 5. plenarna seja SK Ilirija, 6. 3. 1934.

¹²⁵ Gorec, str. 4.

¹²⁶ ZAL, Ilirija, 13. 3. 1934.

¹²⁷ Sigmund Ruud, Skispuren kreuzen die Welt, Hans von Hugo Verlag, Berlin 1939, (dalje: Ruud), str. 78.

vajeni potovanja z letalom, je bila dežela na njim nepoznani strani Alp neznanka in popolno presenečenje. Takšno je bilo že potovanje z vlakom, ki se jim ni zdel prav nič čist. »Skandinavski vagoni tretjega razreda so čisti luksuz proti tem na Balkanu. Vonj po česnu in salami preveva kupeje. Ko ne bi vedeli, kje smo, bi to zlahka ugotovili z nosom. To je južna Evropa!«¹²⁸ Sigmund Ruud se tudi spominja tega, da sprevodnik ni znal nobenega tujega jezika, tako da se z njim niso uspeli sporazumeti, kdaj morajo izstopiti. Ko so po uri približno ocenili, da so prišli v Ljubljano pa se jim je zgodil še en neljubi pripetljaj. Olaf Ulland, ki je bil določen, da spremlja kraje oziroma postaje, kjer je vlak ustavljal, je potem, ko je v mraku ljubljanskega kolodvora zagledal tablo z napisom izhod, potolažil kolege. Nazaj jih je poslal spat misleč, da so v kraju »Izhod«. Šele na Zidanem mostu so, potem ko so spet prišli v kraj »Izhod«, spoznali svojo zmoto. Po zapoznelem prihodu, ki jih je precej prikrajšal s spanjem, so naslednji dan poiskali v Ljubljani Gorca in se zanimali o napravi.

Na postaji v Ratečah jih je v pripravljenih vozovih čakal Per Jonson in skupaj so šli do skakalnice. Jonsonov opis naprave se jim je zdel preveč bahaški, toda ko so jo naposled zagledali, so obnemeli in naposled razumeli, da je govoril resnico. Stali so pod njo in jo

Norvežani na volovski vpregi.

¹²⁸ Prav tam, str. 79.

občudovali, nanje je naredila velikanski vtis. Ko jim je Per pokazal 75 metrsko oznako visoko na doskočišču, so se jim zrušile vse njihove predstave o skakalnicah. Takoj so se hoteli prepričati, kakšne skoke skakalnica dopušča. *»Kot bi mignil smo pobrali smuči z volovskih vozov. To smo morali poskusiti. Pred poldnevom smo nekateri dosegli 80 metrov! V teku popoldneva pa smo presegli znamko 86 metrov. Takrat takšne dolžine niso bile običajne. Kot blisk so se razširile novice po Jugoslaviji in Avstriji. To je bilo tri dni pred tekmovanjem in organizatorji so se pripravljali na masovni obisk.«* Trenirali so tudi slovenski skakalci. Med njimi je na planiškem treningu prvič postal vidnejši Albin Novšak. Mladenič in manj izkušeni skakalec je zelo napredoval. Poleg Palmeja, ki je na tekmovanju dvakrat padel, je bil najboljšje uvrščeni domačin, saj Šramel, Istenič in Šubic zaradi poškodbe na tekmovanju niso nastopili, Pribošek in Dečman pa najverjetneje nista v skokih kazala dovolj gotovosti. Med treningom si je rahlo poškodoval koleno in zlomil smuči tudi Birger Ruud. Dečman naj bi mu za tekmovanje celo posodil svoje smuči.¹²⁹

Uradno tekmovanje je potekalo v nedeljo 25. marca 1934. V zelo toplem vremenu se je na prireditvi, ki je bila dobro reklamirana, zbralo veliko gledalcev. Toplo vreme, posebni vlaki in pričakovanje senzacionalnih dogodkov je v Planico privabilo okrog 4000 ljudi. Prav izredno tople temperature pa so organizatorjem utegnile povzročiti ogromno težav. Toda ni bilo tako. Dejansko je tedanjo prireditev rešil nov Rožmanov izum – najverjetneje prva oblika snežnega cementa. Sigmund Ruud je tekmo ob odjugu dan prej že odpisal, toda Rožman se je izkazal. *»Bali smo se, da bo tekmovanje naslednji dan odpovedano,«* je zapisal Ruud in nadaljeval: *»Toda v teku popoldneva je prišel inženir, ki je skakalnico zgradil. S seboj je imel nekaj večjih razpršilcev. Mi smo se takrat prvič seznanili z umetnimi zamrzovalnimi sredstvi za sneg. Gre za mešanico salmiaka in soli. V zadnjih treh mesecih je s tem delal poskuse in ugotovil, da bi se s tem sneg v kratkem času utrdil in se takšen obdržal osem do deset ur. Izraz, da smo bili skeptični, je gotovo premil. Z zanimanjem smo ga spremljali, kako je v izteku začel. Toda v zadevo nismo verjeli. Nočem zanikati, da so se nam vsem povsili obrazi, ko smo nekaj minut kasneje preizkusili sneg. Še malo prej se nam je globoko udiral. Zdaj je bil utrjen trd in je nosil našo težo.«*¹³⁰

Na tekmovanju je zmagal Birger Ruud pred bratom Sigmundom in odličnim Avstrijcem Gregorjem Höllom. Ker pa je bila praksa skakalnih prireditev takšna, da se je na skakalnico tekmovalce spustilo tudi po koncu uradnega tekmovanja, tako je bilo npr. tudi na Prvenstvu FIS leto prej na sloviti innsbruški skakalnici Berg Isel, ni bilo dvoma, da tega ne bi storili tudi v Planici. Organizatorje, gledalce in tudi skakalce je gotovo zelo zanimalo, kaj bi prinesli skoki iz svobodno izbranega zaletnega mesta. Po tekmi je šlo vsem za lov na dolžine. Vsem je bilo jasno, da so pravila veljala le za skoke v konkurenci, po tem je bil odprt lov za rekordom.

Sprva je kazalo, da se bodo skakalci spustili po velikanki le enkrat do dvakrat, saj je bila že pot do vrha zaletišča dolgotrajna in naporna. Želja po dokazovanju je bila izgleda ogromna. Posebej pri Birgerju Ruudu, ki je gotovo od posledic padca še čutil kakšno bolečino v kolenu in je tudi po zmagi v sebi nosil veliko željo po skokih. Ko se je tisti dan še petič vzpenjal na vrh zaletišča in ga je Gorec zaskrbljeno opomnil, naj vendar pazi zaradi noge, mu je ta odgovoril: *»Kaj noga, ko pa je tako sijajno v zraku!«*¹³¹ In prav njemu je uspel takrat neverjeten skok. Drago Ulaga je zapisal, da je bil po tekmovanju vodja odskočišča Stane Pelan zelo zaskrbljen nad skoki s polnim naletom, saj zaradi razmer doskočišče ni bilo več v

¹²⁹ Guček, str. 24.

¹³⁰ Ruud, str. 81.

¹³¹ Gorec, str. 7.

Planica 1934.

idealnem stanju. »Toda Norvežani, razigrani in zaupajoč v svoje sposobnosti niso odnehali. Tako se je zgodilo, da je Birger Ruud ujel najugodnejši trenutek odskoka in letel dlje kakor kdorkoli pred njim. Elegantno in zanesljivo je doskočil v telemark in postavil prvi svetovni rekord na naših tleh: 92 m!« Sledilo je nepopisno navdušenje. Sigmund Ruud je dosegel celo 95 metrov toda njegov skok je bil ocenjen kot neveljaven. V skokih brez konkurence pa je bil dosežen tudi nov jugoslovanski rekord. Bohinjščan Albin Novšak je dosegel daljavo 66 metrov.

Gledalci, mnogi kar po drevesih, so bili evforični. Prireditev je bila tako odmevna in uspešna, da so v Iliriji ocenili, da je skakalnica storila v turistični propagandi v tujini več, kakor težki zaboji dragega reklamnega materiala.¹³² Birgerjevih 92 metrov je bila svetovna senzacija. Do tedaj nepoznana Planica v najmanj smučarsko drugorazredni Jugoslaviji je bila za smučarski svet španska vas. Zato tudi sprva nihče v svetu ni verjel dogodkom. Ko je novinar Hrvoje Macanović po težavah uspel z rateške pošte poslati sporočilo o svetovnem rekordu tiskovni agenciji Avala, ki je novico radiotelegrafsko razširila v svet, so v svetu o dogodku dvomili. Iz Avale so ga prosili za pomoč. »Nekaj svetovnih agencij je preverilo, če ni morda on ali stenograf v Beogradu naredil napake. Kako 92 metrov na smučeh? Mogoče 62 ali 72, nikakor niso verjeli 92...«¹³³ Norveškim medijem je moral potrditi novico Sigmund Ruud osebno.

Med mediji je s prenosom dogodek obeležil tudi Radio Ljubljana. Začetki radijskega športnega – smučarskega novinarstva najverjetneje sodijo v leto 1932, ko je Radio Ljubljana nameraval izvesti s poročevalcem Drago Ulago radijski prenos odpovedanega mednarodne-

¹³² ZAL, Ilirija, Občni zbor SK Ilirija, 12. 12. 1934.

¹³³ Macanović, str. 3.

Birger Ruud

ga smučarskega tekmovanja za prvenstvo Jugoslavije v Mariboru,¹³⁴ istega leta pa je bilo govora tudi o prenosu mednarodnih skakalnih tekem iz Kranjske gore.¹³⁵ Ulaga radijskega prenosa iz Planice ni delal prvič, saj je bil z isto zadolžitvijo v Planici že na februarškem državnem prvenstvu. Propagandne tekme v Planici pa so poleg vrste fotografij in časopisnih člankov zabeležene tudi na filmskem traku. Dogodek je posnel Metod Badjura.¹³⁶

Planiške junake so naslednji dan povabili v Ljubljano. Slavnostni sprejem z več tisoč glavo množico so priredili z županom na čelu že na kolodvoru. Norvežane so presenetili tudi z njihovo himno. Sigmund Ruud piše, da je bil to sprejem, kakršnega ne bodo nikoli pozabili. Od kolodvora so z venci okrog vratu v zvokih glasbe ob odobravanju velike množice Ljubljančanov korakali do Kazine. *»To je nekaj kar se običajno dogaja ob kraljevih obiskih. Kadili smo cigare in stegovali noge pod mizo.«*¹³⁷

Odmevi na dogodke so se vrstili še dolgo potem in takrat nihče ni skoparil s pohvalami, niti norveški časopisi, katerim je v glavnem poročila pošiljal Sigmund Ruud. Na JZŠZ se je zelo pozitivno odzval Carl Luther, urednik za smučarstvo osrednje Evrope zelo pomembne revije Der Winter. Odzval pa se je tudi Hanssen, kateremu se je razvoj od let, ko je bil v Jugoslaviji aktiven, zdel pravljichen.¹³⁸ Ruud je dal intervju tudi za züriški časnik Sport, kjer je opisal planiško velikanko kot zelo varno, publiko kot zelo hvaležno, omenjal pa je tudi možnosti skakanja čez 100 metrov.¹³⁹

Postopoma so se na področju skokov začele kazati nove značilnosti. Spretni Norvežani so že dojeli nov slog, ki je postopoma vodil v razvoj smučarskih poletov. Na nekaterih večjih

¹³⁴ AFŠ, JZŠZ, Dopis Radia Ljubljana JZŠZ, Ljubljana, 29. 1. 1932.

¹³⁵ AFŠ, JZŠZ, Zapisnik 2. izredne plenarne seje JZŠZ, 3. 2. 1932.

¹³⁶ Nemanić, str. 73, 74.

¹³⁷ Ruud, str. 83.

¹³⁸ Slovenec, 6. 4. 1934.

¹³⁹ AFŠ, JZŠZ, Sport, intervju s Sigmundom Ruudom, nedatirano 1934.

napravah že v letih pred Planico so opazali, da morajo skakati na drug način in so zato že po njihovih navodilih preurejali odskočni most. Za miren in dolg polet po zraku pa ni bil več primeren takratni »lomljeni« slog z velikim predklonom. Pozornost so namenjali tudi krmarjenju smuči, saj se je pridobilo na daljavi, če se je proti koncu skoka postavilo smuči v pravo lego. Takšne praktične izkušnje najboljših Norvežanov so ob teoretski podlagi švicarskega raziskovalca poletov Straumanna nudile Bloudku v naslednjih letih osnovo pri nadaljnjem večanju velikanke.

7. Prireditve 1935

Po Rožmanovem umiku je priprave skakalnice prevzel Bloudek, ki je že spomladi 1934 dal narediti geodetski posnetek skakalnice. Bržkone je Bloudek tudi poznal izsledke inž. Straumanna, ki je bil pri FIS izvedenec za skakalnice in je po planiški prireditvi še globlje razvil teorijo o dolгих skokih oziroma poletih ter napravah zanje. Kot talentirani praktik in izkušeni izdelovalec letal je nameraval Bloudek vsako leto drzno povečevati napravo. To mu je tudi uspevalo. Ker denarja za nove investicije v letu 1935 ni bilo, so napravo z nekaj korekturami, nekaj zemeljskimi deli in predvsem s pomočjo snega začeli pripravljati za novo mednarodno preizkušnjo.

JZŠZ je tekmo prijavila pri FIS in ni računala na nikakršne težave, tako da je povabila na tekmo tudi vse prijateljske nacionalne zveze. Toda že pred tem so ob tekmah v tujini nekateri novinarji zaznali glasove, da bi tekmovanje to leto morda celo prepovedali. O tem se je Gorec hotel prepričati pri Hanssnu, ki kot član FIS o tem ni bil obveščen. FIS pa je tekmovanje, napovedano za 17. marca, vseeno prepovedala. To je bil prvi jasni pokazatelj FIS, znotraj katere so imeli glavno vlogo Norvežani, da se bo borba z drznimi slovenskimi organizatorji v prihodnjih letih še bolj razplamtela. Šele nekaj dni pred predvideno prireditvijo se je na podlagi poslanega načrta skakalnice in telefonskega pogovora odločila mednarodna zveza nasprotno in prepoved preklicala. Tuji tekmovalci iz Avstrije, Poljske, Švice, Češke so tako vseeno prišli v Planico. Prišli so tudi Norvežani, toda njim je domača smučarska zveza prepovedala nastop. Navkljub pritožbam je pri tem tudi ostalo.

Še dober teden dni pred tekmovanjem so bili v Planici napovedani vsi najboljši Norvežani, vključno z bratoma Ruud, trening pa naj bi od 11. februarja vodil Ollaf Ulland.¹⁴⁰ Nikogar od teh to leto ni bilo, prišlo pa je vseeno nekaj njihovih odličnih skakalcev.

Pozicija, ukrepi in dejanja Norvežanov so bila v tem obdobju pogosto dvomljiva. Toda razumljiva. Kot daleč najboljši skakalci so bili v primeru zopet povečane Planice na rezilu noža in v danem trenutku so morali sprejeti odločitev. Sigmund Ruud je že v začetku tridesetih let, tako je zapisal Trenker, pridigal proti velikim skakalnicam. Bil je mnenja, da petdeset metrski skok na srednje veliki skakalnici naredi prav takšen vtis kot sedemdeset metrski na veliki.¹⁴¹ Nekje je bilo zanje potrebno postaviti mejo in ko so spoznali, da se v Sloveniji ne šalijo, ko nameravajo vsako leto povečevati napravo, so se odločili za skrajne ukrepe. Mamutske skakalnice so se po njihovem mnenju po srednji Evropi širile prehitro in premalo nadzorovano. Planica ni bila izjema. Le dan pred planiškim tekmovanjem naj bi v Ponte di Legnu isti Olaf Ulland, ki je bil napovedan za Planico, a je prevzel trening italijanskih skakalcev, skočil 103,5 metra. Toda s padcem. Franz Kainesdorfer pa naj bi dosegel 99 metrov. Ogromne

¹⁴⁰ Slovenec, 7. 3. 1935.

¹⁴¹ Trenker, str. 69.

daljave, kot vrhunec je istega leta Kainesdorfer z 99,5 metri celo presegel svetovni rekord, so dosegli na treningih, saj Italijani za skakalnico niso imeli tekmovalnega dovoljenja. Planica pa je dovoljenje tedaj pridobila, saj so poslani profil skakalnice tik pred napovedanim tekmovanjem odobrili. Po tedanjih merilih je planiška velikanka spadala v II. kategorijo skakalnic, kar je pomenilo skakalnice, ki dopuščajo skoke daljše od 70 metrov in kjer so ob odobritvi FIS možna regularna tekmovanja. Niti to ni prepričalo Norveške smučarske zveze, da bi prepoved njihovim tekmovalcem preklicala. Tako so se norveški skakalci v Planici odločili, da skačejo le za trening. Gnala jih je predvsem osebna želja. Draž po dolgih skokih, ki so bili tudi razmeroma varni, je bila velika. Pravzaprav lahko enako dojemamo dejanja Sigmunda Ruuda in njegovih kolegov leto pred tem. Najsi bo skrb za športni razvoj skokov še tako velika, jih je želja po prvenstvu gnala, da so se večkrat spustili čez veliko skakalnico in naposled dosegli rekordne daljave. Varnost skakalnice je pri tem seveda igrala zelo pomembno vlogo, saj se po njej ob velikem tveganju gotovo ne bi tolikokrat spustili.

Skoki za trening so bili tako eden najzanimivejših delov planiške prireditve v letu 1935. Od jugoslovanskih oziroma slovenskih skakalcev so skakali Novšak, Šramel, Pribošek, Dečman in Palme.¹⁴² Bogo Šramel je s skokom 72 metrov popravil jugoslovanski rekord, Novšak je potegnil celo na 74 metrov, a se ni obdržal na nogah. Zelo blizu Norvežanom je skakal Poljak Maruszarz, ki jim je bil enakovreden, saj je dosegel celo 95 metrov. Nase pa je opozoril tudi mladi Avstrijec Bradl, ki je dosegel 91 metrov. Med Norvežani sta najbolj gotove in dolge skoke prikazala Radmond Sörensen in Reidar Andersen. Sörensen je najdlje dosegel 95 metrov, junak planiških skokov izven konkurence pa je zagotovo bil Andersen. Najuspešnejši skakalec je s 93 metri tudi prvi popravil leto dni star dosežek Birgerja Ruuda. Krona vsega uspeha pa sta bila skoka dolžine 98 in celo 99 metrov.

Reidar Andersen

¹⁴² Slovenec navaja tudi Baeblerja, Klančnika in Jakopiča. Slovenec, 14. 3. 1935.

Rekordni dosežki pa so bili v vsakem primeru začinjeni z norveško – slovenskim skakalno birokratskim bojem. Medtem ko je slovenska javnost po večini ostro obsojala prepoved norveške smučarske zveze, se je na Norveškem časnik *Aftenposten* zapičil v reklamni plakat za 100 metrov, ki je slikal planiške skoke kot nešportni lov na rekorde. Bolj trezen je bil komentar v *Tidens Tegn*, objavljen že dan po tekmovanju. »*Da bi pisali sedaj hvale Andersnu za njegove uspehe, bi bilo neumestno, da nelojalno napram Norges Skiforbundu, ki je včeraj poslal brzov, s katerim mu prepoveduje start, češ – tako mi pravimo – da ne maramo cirkusa na skakalnicah. Kljub temu smo mnenja, da slede prav oni z največjim interesom dogodkom tam doli v Jugoslaviji. Za kar pa hočemo pohvaliti Andersna je, da je imel pogum prevzeti odgovornost in da je vendar skakal izven konkurence, kljub prepovedi naših smučarskih vodij je vendar priboril prvenstvo norveškemu smučanju, ki ga ta šport zahteva za se. Kolikor bi se zvišal ta rekord, če bi bil še Birger Ruud poleg, si sedaj ne upamo ugibati, ljudje pa bi stavili na 120 metrov. Vsakdo, ki je stal med srednjeevropskimi gledalci pod skakalnico, dobro ve, kaj pomenijo imena Reidar, Birger, Sigmund, Radmond. Bojim se, da bi jih naša publika smatrala kot enostavne cirkuške skakače, če ne bi pripadali našemu lastnemu narodu. To vendar draži in mi poznamo dražljaj ponosa, kadar nam doda brzov nove metre k staremu rekordu! Naše mnenje je, da so Reidar in ostali norveški srednjeevropejci vendarle vredni svoje teže v zlatu.*«¹⁴³

Na uradnem tekmovanju je zmagal Poljak Maruszarz, drugi je bil čehoslovaški reprezentant Barton, tretji pa Švicar Reymond. Po uradnem tekmovanju se je obetal vrhunec dneva, saj naj bi bil prav tedaj dosežen zelo na glas napovedovan 100 metrski skok. Toda do tega ni prišlo. Zaradi zamude tekmovanja, ki se je zgodila predvsem zaradi prepoznega prihoda dodatnih vlakov, je sonce skakalnico dodobra zmeščalo. Hitrosti skakalcev so bile zato veliko nižje, zmeščan sneg pa je vplival tudi na negotovo doskočišče.

Zelo zanimiva je s tega gledišča reakcija številnih gledalcev. Nekateri so bili vidno razočarani ali pa so se morda celo počutili opeharjene. Športni nivo slovenske publike še zdaleč ni bil tak, kot si morda to danes mislimo. Celotno JZŠZ je pred tekmovanjem izdala plakat, ki je napovedoval 100 metrski skok. Taki so bili tudi naslovi po časopisju pred tekmovanjem¹⁴⁴ in tudi po njem. »*Zaman smo čakali 100m*«, je naslov objavljen dan po prireditvi, dan pred tem pa so pod vtisom Andersenovega 99 metrskega skoka v Slovincu celo zapisali: »*Oni, ki skače na planiški skakalnici manj kot 90 m, ni preveč upoštevan. Toda s tem ne moremo delati krivice. Razpoloženje gledalcev je pač tako, da z ozirom na skakalnico, zahtevajo skoke nad 90 m.*«¹⁴⁵ Praktično je bilo publiko vseeno, če skačejo Norvežani v konkurenci ali izven nje. Ker ti niso nastopili v konkurenci, so nekateri zahtevali, da celo spustijo njihovo zastavo,¹⁴⁶ toda ko so po tekmi vseeno nastopili in prikazali gotove skoke v mirnem slogu, so bili potolaženi.

Novost Planice tega leta pa je bila, da so se prvič glasno pokazali tudi domači nasprotniki. Iz opozicije, ki je imela glavno organizacijsko podporo v Ljubljanski zimsko športni podzvezi, se je izdvojil Robert Kump, pisec smučske literature in stalni smučarski učitelj na Pokljuki. Kump je v dnevniku *Slovenec* zlil kar nekaj žolča na prireditelja – JZŠZ in Josa Gorca osebno. Kump je trdil, da skakalnica ni bila toliko časa priznana zato, ker iz JZŠZ niso poslali pravočasno FIS treh kopij profila, na podlagi katerega bi FIS lahko prireditev na skakalnici

¹⁴³ Citirano po: Gorec, str. 16, 17.

¹⁴⁴ *Slovenec*, 10. 3. 1935.

¹⁴⁵ *Slovenec*, 16. 3. 1935.

¹⁴⁶ *Uloga*, str. 21.

¹⁴⁷ Rožman je pričal v svoji izjavi preiskovalnemu odseku JZŠZ v zadevi Rožman, da so ga za prijavo prireditve prosili, da jim izroči njegove načrte.

odobrila. »Jasno je, da FIS-a skakalnice, o kateri sploh ne ve, kako izgleda, ne more priznati. Vendar je priznanje prišlo potem, ko so poslali načrte¹⁴⁷ in ko se je neki funkcionar potrudil, da je za malenkostno vsoto 5000 Din govoril z Oslom.«¹⁴⁸ Odločitev norveške smučarske zveze je smatral Kump za pravilno, saj niti »cirkuško« vabilo, še manj pa vabljenje norveških skakalcev mimo zveze, ni bilo pravilno. Zelo kritično je gledal tudi na organizacijo prireditve. »Napovedovalec je bil nemogoč. Med skakanjem je celo, seveda najbrž z dovoljenjem Zveze, delal reklamo za gramofonske plošče, klobase, smučke itd. Ne vem, kaj bi storila Andersen in Maruszarz, če bi vedela, da isti napovedovalec, ki napoveduje njuna imena, dela istočasno tudi reklamo za klobase. Ta banalnost je bolela vse sportnike.« Zmotilo ga je napovedovanje daljave pred uradno objavo, publika naj bi ovirala dostop skakalcev na vrh skakalnice, vlaki so zamujali... Drugo poglavje pa je bila prepoved nastopa nekaterim slovenskim skakalcem, ki so bili željni pokazati na tekmovanju svoj pogum in znanje. Šele tik pred nedeljsko tekmo, ko so s smučmi že prišli pod skakalnico, so izvedeli, da nihče razen Šramla in Novšaka ne sme nastopiti. »Za to, da je naša Zveza prepovedala našim fantom start, in to tik pred tekmo, ne vidim nobenega opravičila. Zvezo, ki prireja namesto sportnih tekem, take cirkuške prireditve, kakršna je bila 17. marca, bo treba pošteno prečistiti.«¹⁴⁹

Joso Gorec, ki je bil na več mestih izzvan, je podal svojo repliko že naslednji dan. V njej je veliko očitkov argumentirano zavrnil, čisto vsega pa se ni dotaknil, saj je mestoma Kump morda celo pretiraval. Kot npr. pri tem, da v JZŠZ niso hoteli privoščiti največjega uspeha slovanskemu rojaku Maruszarzu. Vsak je pač vlekel vrv na svojem koncu in v podajanju argumentov, posebej pa v njihovi izpeljavi rahlo pretiraval. Gotovo pa je Gorčev odgovor bolj razumsko umirjen. Glede prepovedi norveške zveze je zapisal, da je potem, ko je FIS skakalnico odobrila, norveška zveza vseeno vztrajala na prepovedi, ker je načelno proti velikim skakalnicam. Na Kumpov očitek, da zveza ni nič storila glede nastopa Avstrijskih tekmovalcev, od katerih je na tekmovanju skakal le Höll, je bil Gorec mnenja, da ostalih 13 skakalcev ni nastopilo na tekmovanju zaradi slabših rezultatov na treningu. Sicer pa se JZŠZ v interni spor avstrijskih skakalcev ne sme vtikati. Do reklam, ki jih je objavljajal s pomočjo ojačevalne naprave Dobrlet, pa naj bi prišlo brez vednosti zveznih funkcionarjev. Glede nastopa slovenskih skakalcev pa je Gorec zapisal, da bi bili k tekmi pripuščeni le tedaj, ko bi na treningu prikazali zanesljive skoke. Edino Pribovšek, ki pa se je kasneje potolkel, je namreč izpeljal vse skoke brez padca, tako da sta bila kasneje za tekmo določena tekmovalca, ki sta prikazala skoke z najmanj padci. »Da tekmovalci niso bili obveščeni o startnem dovoljenju, je krivda klubovih delegatov, ki bi morali prisostvovati žrebanju v soboto zvečer, oziroma samih tekmovalcev, ki bi se morali zanimati pred tekmo, kdo od njih je pripuščen k startu.«¹⁵⁰ Zadeva okrog nenastopanja nekaterih skakalcev je bila tako pereča, da je bilo v maju po protestu Ljubljanske zimsko-športne podzveze, na preizkušnjo z zagovarjanjem postavljeno takratno celotno zvezno vodstvo na glavni skupščini JZŠZ.

Kumpov kritični prispevek in protest ljubljanske podzveze lahko označimo gotovo kot zelo dobrodošel, tako v smislu organizacije prireditve, še bolj pa v smislu zgodovinopisja, saj kritika učinkovito deluje k prečiščevanju. Sama hvala, ki je razumljivo prihajala s strani organizatorja prireditve, zagotovo nikoli ne more biti odraz kompleksne stvarnosti. Planiška stvarnost namreč nikoli ni bila le takšna, kakršna se je na dan vseh zgodovinskih prireditev pokazala. Povečini se je namreč Planica usidrala v slovenski zgodovinski spomin kot vedno

¹⁴⁸ Slovenec, 29. 3. 1935.

¹⁴⁹ Prav tam.

¹⁵⁰ Prav tam.

uspešna in krivično napadana. Javne kritike v letu 1935 so ob Rožmanovem primeru vsaj drugi takšen primer »slavne« planiške zgodovine. Toda napačno bi bilo manjšati pomen prireditve v letu 1935, saj je bila dejansko do takrat nedoseženi slovenski smučarski dogodek. Učinkovita propagandna akcija je namreč pod vznožje skakalnice pripeljala gotovo preko 10.000 gledalcev. Številne ugodnosti pri nakupih kart, številni izredni vlaki, ki so ob rednih imeli dodatne povezave z vsemi večjimi mesti, bogata gostinska ponudba, so ob reklamni akciji za senzacionalne skoke postali odlični magnet obiskovalcem iz mnogih oddaljenih krajev. Da bi obiskovalci zadostili svojim nedeljskim verskim običajem, so jim priredili v Planici celo pet svetih maš.¹⁵¹ Takšne, na prvi pogled morda dogodku obrobne zadeve, zgodovinarju lahko pričajo o družbenih razsežnostih planiškega dogodka. Celotni tiskani oglas v časopisu, kot je bil npr. tisti za kremo Kamila,¹⁵² so bili prirejani planiškim skokom. Planica je bila skratka skozi oči tedanjega prebivalstva dogodek, ki ga je bilo nemogoče prezreti. O pomenu prireditve, ki je imela hkrati tudi značaj slovanskega prvenstva, priča tudi dejstvo, da je pokroviteljstvo nad smučskimi tekmami prevzel mladi kralj Peter II.¹⁵³ Četudi je bil Peter II. šele prvi med Karađorđevići, ki se je nad smučanjem že kot mladi fantič navduševal, pokroviteljstvo s strani jugoslovanske kraljeve družine še zdaleč ni bilo nepomembno, vsaj ne z vidika kraljeve ekskluzivnosti. Pomen prireditve za državo pa kažejo tudi pokroviteljski tekmovalni darili. Za prve tri uvrščene so darovali nagrade: minister za vojsko in mornarico, minister za telesno vzgojo naroda in predsedniki mestnih občin Beograda, Zagreba in Ljubljane. Darilo za najlepši skok dneva je prispeval ban Dravske banovine, posebno darilo za najdaljši skok dneva pa je darovala državna turistična agencija Putnik d.d.¹⁵⁴

8. Udruženje smučarjev Planica

Navkljub ogromnemu uspehu in obisku prireditev niti Ilirija leta 1934 niti JZŠZ v letu 1935 s prireditvijo nista želi finančnih koristi. Investicijski stroški in stroški organizacije so vedno presegali prihodke. Joso Gorec je na skupščini JZŠZ leta 1935 kot problem Planice navedel tudi materialni problem. »*Dosedanje funkcionarje saveza je prevevala v njihovem delu morda prevelika ljubezen do našega belega sporta, imeli so preveč idealizma ter je prav razumljivo, da se niso vedno znašli v današnji dobi trdega materijalizma.*«¹⁵⁵ Rdeče številke pa zagotovo niso bile dobra osnova za uresničevanje nadaljnjih projektov. Bloudek in Gorec sta bila prepričana, da morata stvar peljati naprej, tako da se v Planici zgradi večji, varen in predvsem objekt, ki bi bil trajen. Rešitev so našli v ideji, da ustanovijo samostojno organizacijo, ki bi skrbela za skakalnico, skakalno šolo in organizacijo prireditev. Na to idejo so jih vodila tudi vse močnejša nasprotja znotraj JZŠZ. Ko je upravni odbor JZŠZ na redni skupščini leta 1935 zaradi planiških dogodkov prejel celo nezaupnico, toda z delom naprej nadaljeval, protesti proti njegovemu delu niso nehali. Te ovire so vodile v odločitev, da se JZŠZ s Planico ne bo ukvarjala več tako, kot se je, ampak bodo te posle prevzele zainteresirane osebe iz različnih ministrstev, športnih in turističnih organizacij, ki bi bili združeni v učinkovito organizacijo. Nastalo je Udruženje smučarjev Planica.

¹⁵¹ Slovenec, 16. 3. 1935.

¹⁵² Slovenec, 15. 3. 1935.

¹⁵³ Slovenec, 9. 3. 1935.

¹⁵⁴ Slovenec, 16. 3. 1935.

¹⁵⁵ Poročilo za XII. redno glavno skupščino. Knjižnica Jugoslovanskega zimsko-sportnega saveza. Ljubljana 1935, str. 34.

Zaradi sporov v Ljubljani so sedež društva prenesli v Beograd. Za predsednika društva so tam zaprosili generala Radisavljevića, za dva podpredsednika pa priznanega slovenskega športnega organizatorja dr. Cirila Pavlina ter še bolj znanega hrvaškega športnega organizatorja dr. Steva Hadžija.¹⁵⁶ Tako vplivni ljudje, morda tudi namenoma sestavljeni po nacionalnem ključu – pokroviteljstvo nad Udruženjem pa naj bi prevzel tudi vojni minister Živković – gotovo niso imeli tako velikih težav pri pridobivanju sredstev. Še posebej ne, ker je Planica pomenila izredni dogodek.

Pobudo ustanovitve Udruženja smučarjev Planica pa je morala potrditi tudi Ilirija, ki se je gotovo zanimala za načrte, da se skakalni šport v Planici razvija še naprej tako odmevno. Seveda pa je bil njen interes predvsem ta, da zadeve v rajonu, ki ga je smatrala za njen in skakalnice, ki so bile v upravljanju Smučarskega doma, postavi v njej ugodno razmerje z Udruženjem. Bloudek je tako junija 1935 na plenarni seji Iliriji poročal o pripravah na ustanovitev Udruženja. Ilirija je v principu tako društvo podprla, za morebitna pogajanja pa sta bila pooblaščenca dr. Stane Lapajne in Viktor Vodišek.¹⁵⁷ Ob drugem Bloudkovem poročilu v zvezi z ustanavljanjem, ki je bilo na tapeti načelstvene seje septembra, so sklenili naj se Udruženje v naslednjih vprašanih obrača direktno na upravo Smučarskega doma.¹⁵⁸ O načrtih odstopanja organizacije skakalne tekme in skakalnice Udruženju pa je Ilirijo obvestila tudi JZŠZ.¹⁵⁹ Uprava smučarskega doma v Planici je bila zelo zainteresirana prepustiti skakalnico in zemljiško zakupno pravico Udruženju, saj ni imela nobenih sredstev za vzdrževanje, še manj investiranje. V dopisu upravi Ilirije je zapisala, da je vpričo njenih efektivnih dolgov, znašajočih 40.000 din, skakalnica zapisana propadanju.¹⁶⁰ Zato je ponudila Udruženju odkup v treh letnih obrokih skupne vrednosti 50.000 din.¹⁶¹ Svoj interes je Ilirija zavarovala v 15. paragrafu pravil novoustanovljenega Udruženja, ki je določal, da se v primeru razpusta društva imovina zopet prenese na Ilirijo oziroma Smučarski dom.¹⁶² Udruženje je imelo izvršilni odbor v Ljubljani, predsedoval mu je Rado Hribar. V Beogradu pa je bil glavna zveza dr. Ciril Žižek, ki si je najmanj skozi minulo desetletje nabral ogromno izkušenj pri lobiranju za denar smučarskim organizacijam. Udruženje je bilo z zbiranjem denarja uspešno in lahko so se lotili novega gradbenega podviga, za katerega je načrte napravil Bloudek, stavbena dela pa je izvedel Ivan Bricelj.

Z delom so pričeli 2. decembra 1935. Glede na to, da so delali v zimi, mrazu in snegu, je bil podvig zelo zahteven. Poleg zemeljskih del, je bila najzahtevnejša postavitev lesene konstrukcije na vrhu doskočišča. Natančnejše količinske podatke, ki so za tisti čas bili prav osupljivi, je objavil v daljšem članku Slovenec (4. marca 1936) in jih na tem mestu nima smisla naštevati. Pri omenjenih podatkih je jasno, da jim je moral gradbeni podvig zelo izčrpati proračun. Podpora banovine in Putnika ni bila dovolj. Gorec je zapisal, da jim je v tej zadregi pomagal Rado Hribar. »*Kar je Bloudek tehnično izvršil, to nam je Hribar finančno.*«¹⁶³ Bricelj naj bi se prve dni februarja celo umaknil, ko je uvidel finančne težave, tako da je z njegovimi napravami delo nadaljeval Bloudek ob pomoči mladega tehnika Ostermana. V težkih razmerah je bila skakalnica s kritično točko 106 metrov dovršena 2. marca. Kot naročen, jo je dan zatem pobelil sneg.

¹⁵⁶ Gorec, str. 21.

¹⁵⁷ ZAL, Ilirija, Plenarna seja SK Ilirija, 4. 6. 1935.

¹⁵⁸ ZAL, Ilirija, Načelstvena seja SK Ilirija, 17. 9. 1935.

¹⁵⁹ ZAL, Ilirija, Načelstvena seja SK Ilirija, 1. 10. 1935.

¹⁶⁰ AFŠ, JZŠZ, Dopis uprave Smučarskega doma v Planici upravnemu odboru SK Ilirije, Ljubljana, 20. 11. 1935.

¹⁶¹ AFŠ, JZŠZ, Dopis uprave Smučarskega doma v Planici Udruženju smučarjev Planica Beograd – Ljubljana, Ljubljana 15. 11. 1935. Efektivni investicijski stroški v skakalnico so znašali do tedaj 75.200 din.

¹⁶² Glej natančnejše določbo v: AFŠ, JZŠZ, Izjava SK Ilirije, Ljubljana, 24. 11. 1935.

¹⁶³ Gorec, str. 22.

Velikanka 1936.

Že konec decembra je bila dokončana še 25 metrska, konec januarja pa še 65 metrska skakalnica.

9. Kongres v Ga-Pa

V letu 1936 je zimske olimpijske igre gostil Garmisch-Partenkirchen in kot je bila naveda, je v kraju, ki je tisto sezono gostil najpomembnejše smučarsko tekmovanje, potekalo tudi zasedanje foruma FIS.

Inž. Straumann se je že po planiški prireditvi 1935 oglasil. V pismu predsedniku FIS

Velikanka 1936.

Norvežanu Oestgaardu je poudaril, da se mora pot razvoja daljave smučkega skoka nadaljevati ne oziraje se na sklepe, ki se napravijo za kako zeleno mizo na severu. Obžaloval je, da se je FIS pustila zapeljati in jo grajal, da je postavila svojo oblast v službo nacionalne oholosti. Na skupščini švicarske smučarske zveze junija 1935 pa je Straumann kritiziral sklep FIS, da so večje skakalnice kot za 70 metrov prepovedane za mednarodne tekme (mišljena so bila prvenstva FIS).¹⁶⁴ To je v kontekstu tedanjih prireditev pomenilo današnja svetovna prvenstva. Določilo se mu je zdelo posebej sporno, ker so v Nemčiji dogradili novo olimpijsko skakalnico za 80 metrov. Olimpijske igre pa so tedaj istočasno predstavljale tudi Prvenstvo FIS. Prav zaradi tega je pripravil nov predlog, ki je bil upoštevan izključno zaradi nove skakalnice v Garmisch-Partenkirchnu. V novem pravilniku o velikosti skakalnic so pravila drugačna od tistih sprejetih leta 1935 na kongresu v Štrbskem plesu, kjer sta bili uvedeni dve kategoriji. Prva s kritično točko do 70 metrov in druga s kritično točko nad 70 metrov, kjer se tekmovanja (razen olimpijskih in FIS tekmovanj) dovoli, če skakalnica odgovarja FIS normam. Nov predlog je odpravil kategorije, namesto njih pa kot edino mejo določil kritično točko 80

¹⁶⁴ Gorec, str. 19.

metrov. Pooblaščen predstavniki JZŠZ Hadži je seveda ob tem glasno protestiral, umirili pa so ga z dejstvom, da smatra predsedstvo FIS Straumannov predlog za svojo zaupnico. Skratka, ocena, da je Straumann predlog pripravil le zaradi zagotovitve regularnosti rezultatom na olimpijski skakalnici, najbrž ne more biti zgrešena. Tej tezi potrjuje tudi dejanje FIS, ko je njeno predsedstvo na prvi naslednji seji koncem februarja v Oslu določilo, da stopijo sklepi kongresa v veljavo šele s 1. majem 1936.¹⁶⁵

10. Planiški zapleti v letu 1936 in prvič čez 100 metrov

Prav zmešnjava glede določil velikosti skakalnic je na planiški prireditvi leta 1936 bila eden glavnih vzrokov za prireditvi neljube dogodke. Udruženje se je po objavi sklepov kongresa v Garmisch-Partenkirchenu znašlo v dvomih in je zato pri FIS prijavilo tekmovanje na 65 metrski skakalnici, medtem ko bi se na novi velikanki opravilo le skoke za trening. Toda potem, ko so od tajnika FIS in hkrati predsednika Norveške smučarske zveze prejeli obvestilo, da stopijo sklepi kongresa v veljavo šele s 1. majem 1936, je bila situacija za planiške prireditelje drugačna. Potemtakem so veljali še stari sklepi in se lahko uradno tekmovanje izvede tudi na novi velikanki.

Norvežani, med njimi brata Ruud in Ulland, so bili zelo presenečeni ob prihodu v Planico, ko so videli, da je za tekmovanje kot dojenček negovana le velikanka. Nastop na velikanki je bil v nasprotju s pogoji, ki jih je njim postavila njihova zveza. *»Znašli smo se v težkem položaju,«* se je spominjal Sigmund Ruud. Po drugi strani pa je v njih gorela želja, da bi na njej skakali. Iz izteka je izgledala prvovrstno. Spreletavali so jih mravljinci. Prvi dan po prihodu, so se odločili, da jo na treningu preizkusijo, toda dovoljenja za nastop na tekmovanju niso pridobili.

Poskusni skoki so na planiški velikanki potekali že od 10. marca, ko jo je prvi preizkusil Albin Novšak, sodelovala pa sta tudi Norvežana Hagen in Oedegaad. Ti skoki so bili precej gotovi in z malo padci, drugače pa je bilo na petkovem treningu, ko je bil sneg precej pomrznjen. Ob prvem in kot se je kasneje izkazalo edinem njegovem skoku, je Birger Ruud grdo padel pri 93 metrih. Padec je naredil na Sigmunda, čakajočega na vrhu zaletišča, velik vtis, a po telefonu je kasneje izvedel, da bratu ni nič hujšega.¹⁶⁶ Kot je zapisal v svojih spominih Sepp Bradl, so se padci še naprej vrstili. Samo trije so po njegovih podatkih ta dan opravili veljaven skok brez padca. Trening so po prvi seriji prekinili in skakalci so zelo tiho zapustili prizorišče.¹⁶⁷ Sigmund Ruud je bil v tistem trenutku vesel, da si je na vrhu skakalnice odpel smuči in šel peš v iztek. Bil je mnenja, da bi, ko bi tedaj vprašali skakalce, če so jim take predimenzionirane skakalnice všeč, vsi kot en mož odgovorili, da jih je treba preganjati.¹⁶⁸

Toda kljub temu, da v svojih spominih trdi, da so se po tej izkušnji zlahka odrekli nadaljnjemu skakanju, nam drugi viri pričajo, da so se še do zadnjega trenutka trudili, da bi od Norveške zveze prejeli dovoljenje za tekmovalni nastop. To jim je tudi uspelo. Toda dobili so ga po telefonu šele na dan 15. marca, ko so se na tekmovalni dan že pričeli poskusni skoki.

Dovoljenje je bilo jasno. Obsegalo je dva pogoja:

1. *»Prireditelji tekem naj dajo jamstvo, da bodo vplivali na tisk, da o norveški zimsko-športni zvezi ne bo pisal nič slabega.*

¹⁶⁵ Gorec, str. 25.

¹⁶⁶ Ruud, str. 88, 89.

¹⁶⁷ Sepp Bradl, *Mein Weg zum Weltmeister*. Schlüsselverlag, Innsbruck 1952, (dalje: Bradl), str. 85.

¹⁶⁸ Ruud, str. 89.

2. *Noben Norvežan ne sme preskočiti znamke 80 m.*¹⁶⁹

Pogoji so bili zelo zgovorni. Sigmund Ruud je kot vodja Norveških skakalcev pogoje sporočil vodstvu Udruženja, ti pa sodnikom. Oboji so se z njimi strinjali in jih sprejeli. Toda po razgovoru, ko so se Norvežani podali proti zaletišču, je v konkurenci že skočil prvi tekmovallec. To jih je zmotilo in po uradni razlagi dogodkov je bil prav to vzrok temu, da so se Norvežani skokom na velikanki odpovedali. Po pravilih se namreč skoki v konkurenci niso smeli začeti, ne da bi prej vsi opravili poskusne skoke. Uradna razlaga dogodkov je, da se je Sigmund Ruud glede tega obrnil na sodniški zbor. »Sporočeno mu je bilo, da je sodniški zbor določil, da s tekmo ni mogoče več čakati, da bodo tekmovalci absolvirali prve skoke, nato pa še Norvežani poskusne skoke. To pa popolnoma izjemoma, z ozirom na to, ker so dobili norveški tekmovalci startno dovoljenje od svoje zveze tako pozno, da jim ni bilo več mogoče dospeti pravočasno na start. Norveški tekmovalci pa so zavzeli stališče, da se poskusni skoki ne morejo več vršiti potem, ko se je tekma že pričela in bi to bilo proti vsem pravilom in predvsem ne fair proti drugim tekmovalcem ter so iz tega razloga odstopili od tekmovanja.«¹⁷⁰ Takšna je bila uradna razlaga, ki jo je sklenil po tekmovanju izvršni odbor Udruženja skupaj z norveškimi tekmovalci, potrjuje pa jo tudi izjava avstrijskega sodnika Bildsteina. »Ko so bili že skoki prve serije v teku, so nam telefonirali, da bodo Norvežani skakali. Začeli smo zavlačevati in namenili smo uvrstiti za I. serijo poskusne skoke Norvežanov. Od mostu mi je tedaj zaklical Sigmund Ruud, da Norvežani ne morejo tekmovati, ker je tekma že pričela in ne morejo oni določiti startnega mesta. Odgovoril sem mu, da je to zadeva sodnikov in ne tekmovalcev. Ruud: 'To je proti pravilom,' jaz pa: 'Desetletje sem sodnik za skoke in vem, kaj delam, če nočete, bomo pač brez vas končali tekmo.' In pri tem je ostalo.«¹⁷¹

Na odločitev odpovedi pa je s strani Norvežanov gotovo vplivalo tudi dejstvo, da si niso pustili diktirati mesta zaleta, saj so se zavedali, to je Ruud tudi zapisal, da so skoki krajši od 80 metrov na velikanki veliko nevarnejši od daljših. Poleg tega pa je bil, navkljub določilom domače zveze, v Planici končno v igri predvsem nov pričakovani rekord. Ob zavedanju, da ga nihče razen njih ne more doseči, so se nastopu odpovedali.

Tekmovanje,¹⁷² ki je spet preseglo vsa prejšnja leta, se je tako odvijalo brez športnikov, od katerih se je največ pričakovalo. Gledalce, ki se jih je pod Poncami zbralo kar 15.000, je odločitev jezila. Nova skakalnica, katero je pred tekmovanjem blagoslovil škof Rožman, tako ni kazala vtisa, da bo pred množico gledalcev zveličana s 100 metrsko daljavo. Toda, kakor se je morda v tistem trenutku zdela razočaranemu občinstvu stvar zgubljena, tako je nova planiška prireditev zopet doživela veliko presenečenje. Kot feniks iz pepela se je tedaj pojavil nov junak, komaj 17 letni Avstrijec Sepp Bradl.

V uradnem tekmovanju, kjer so se pomerili tekmovalci Avstrije, Čehoslovaške, Švice in Jugoslavije, je Bradl zmagal. Avstrijci, ki so v Planici nastopili z najboljšimi skakalci, so zasedli vseh prvih pet mest. Ko so po uradnem tekmovanju skakalci popoldne skakali še izven konkurence, torej za rekorde, pa sta se Bradl in Planica z velikimi črkami vpisala v svetovno zgodovino. Bradl je namreč v Planici izvedel prvi veljavni skok prek meje 100 metrov.

Potem ko z dolžino svojega prvega skoka izven konkurence ni bil zadovoljen, se je z veliko zagnanostjo še enkrat podal na skakalnico in smučil utrli s parafinom. Kot je objavljeno

¹⁶⁹ Slovenec, 17. 5. 1936

¹⁷⁰ Slovenec, 19. 3. 1936.

¹⁷¹ Gorec, str. 30.

¹⁷² O prireditvi v tem letu glej še: Tomaž Pavlin, Svetovni rekord dosežen v Sloveniji (Ob 60-letnici smučarskega skoka prek 100m), v: Kronika, let. 44 (1996), št. 1, str. 79–85.

Sepp Bradl

v njegovih spominih, je bil zelo nervozen, ker se ni smel že takoj zapoditi po zaletišču. Dva kolega je celo prosil, da ga vsak s svoje strani suneta v smučino, ki je postala vpričo popoldanske senčne lege še hitrejša. »Veter mi je žvižgal okrog obraza, strašansko hitro sem se bližal odskočnemu mostu. Malo pred prehodom na odskočno mizo bi se moral rahlo dvigniti, da bi uravnal pritisk. Toda bliskovito me je prešinilo: Ostani v počepu, četudi te pritisk popolnoma premaga! Na prehodu je bil pritisk ogromen. Skoraj se mi je že zazdelo, da mi ne bo uspelo izvesti pravočasnega odskoka. Toda z zadnjim atomom moči mi je uspelo, da sem se od mize odlepil in – cak! – bil sem zunaj! Takoj sem občutil, kako me je dvignilo v zrak. Odriv mi je torej tako perfektno uspel, da ne bi mogel bolje. Zrak je tako močno pritiskal na moje prsi, kot bi me hotel poriniti močno nazaj, toda jaz sem nanj pravilno legel in pustil, da me nese. Dvignil sem se na mrtvo točko. Čudovito sem zagledal doskočišče, ki je ležalo globoko pod mano. Občutek jadriranja po zraku je bil veličasten. Imel sem le eno željo: Vedno tako leteti! Za stotinko sekunde sem bil odtrgan resničnosti. Žvižgajoči vzgornik me je kmalu vrnil v resničnost, saj sem komaj z zadnjimi močmi preprečil, da se mi smuči niso razdvojile. Medtem ko sem z dolgimi gibi stremel k doskočišču, sem čutil, kako me od moje linije letenja premetava levo in desno. Polet se je zdel brez konca. Nenadoma se mi je doskočišče bliskovito približalo. Še nekaj trenutkov in opogumljen sem do kraja osredotočil moje moči in misli. Tako sem pristal v gotovem telemarku. V istem trenutku sem zaznal glasne vzklike gledalcev, ki so takoj zatem utihnili. Kot puščica sem zdrvel proti izteku. Oči so se mi zasolzile. Tako visok je bil tempo med skokom.«¹⁷³ Ko se je Bradl zaustavil v izteku, je takoj pomislil, kako dolg skok je izvedel. Moralo je biti čez 100 metrov. Tisoči so zrlili proti sodniškemu stolpu. V trenutku, ko se je na tabli pokazala vrednost 101, je vzdušje doživelo vrhunec. Bradlov skok dolžine 101 meter, dosežen v idealnih pogojih, je bil tako prvi veljavni skok čez 100 metrov

¹⁷³ Bradl, str. 94.

v zgodovini. Na več mestih so gledalci podrli začasne ograde, se prebili med reditelji in vdrli v iztek, kjer so Bradla že obletaval številni fotografi.

Dolžina zgodovinskega pomena seveda lahko kmalu povzroča domneve. Objavljena daljava 101 meter je prav mogoče bila še pol metra daljša, saj o dolžini 101,5 metra piše Ruud, enaka dolžina pa naj bi bila objavljena tudi na pokalu, ki ga je Bradl to leto prejel.¹⁷⁴ Z današnjim tehničnim znanjem je zadeva lahko rešljiva, saj obstajajo posnetki Bradlovega skoka. Toda vprašanje tistega pol metra je v končni fazi resnično le tehnično vprašanje, ki na oceno zgodovinskih razsežnosti dogodka ne more vplivati.

V Planici pa je bil to leto zopet popravljen jugoslovanski rekord – 89,5 metra. Le pol metra do devetdesetice je zmanjkalo Albinu Novšaku.

Odveč je seveda poudarjati, da so novice iz Planice spet obšle svetovno javnost. Vsaj tisto, ki ji je smučanje bilo blizu. Planiški skoki so bili tudi ena redkih športnih tem, morda celo prva, ki je prišla na naslovnico domačih dnevnikov.

11. Norvežani – vzor in zaviralo

Zaradi norveške reakcije se je zanimivo posvetiti takratnim razmeram v svetovnem smučanju, še bolj pa norveškemu smučanju, saj mestoma problematika bojkota sega tudi na področje zgodovine mentalitete. Ob opisih norveških smučarjev, posebej skakalcev, po vsem svetu niso skoparili s pohvalami. Norveški skakalci so bili svetu vzor. Najpogostejše so jih označevali kot smučarske kanóne, kar je pomenilo izvrstne smučarje. Zmagovali so na vseh pomembnejših svetovnih tekmovanjih. Vsaj od Norheima, bratov Hemmestveit in drugih, ki so izhajali v glavnem iz Morgedala, so Norvežani že od konca 19. stoletja veljali za največje svetovne smučarske ase. Kot njihovi nasledniki so v času med obema vojnama med skakalci začeli izstopati smučarji iz manjšega kraja Kongsberg, od koder so poleg več bratov Ruud izhajali tudi Hanssen, Guttormsen in številni drugi. Ti športniki so bili vsaj pozimi vedno na poti po tujini. Po srednji Evropi in Ameriki so delali kot trenerji ali zastopniki norveških (smučarskih) firm, potovali so po turnejah in se predstavljali in tekmovali na raznih športnih ali ekshibicijskih prireditvah. Bili so slavni, a slava jih ni preveč prevzela. Ostajali so skromni. Fantje niso bili športniki le po telesu, ampak tudi po duši. Če so jih označevali kot športnike v pravem pomenu besede, bi to v kontekstu tedanjega časa pomenilo, da so jih krasile tudi osebne moralne kvalitete.

Toda na primeru Planice lahko zaznamo, da se je njihova podoba postopoma začela krhati. Vendar ne zato, ker bi se norveški smučarji po naravi začeli spreminjati. Na to podobo je v srednji Evropi največ vplivalo postopanje njihove nacionalne smučarske zveze in posredno tudi FIS, v kateri so Skandinavci igrali glavno vlogo. V tridesetih letih je bila namreč v Evropi na preizkušnji tradicija. Močna norveška tradicija, ki je norveške skakalne kanone dejansko ustvarila, je zaznamovala njihovo držo v svetu. Ni bilo dvoma, da so bili najboljši nordijski smučarji na svetu – kot tudi ni bilo dvoma, da so se sami kot taki počutili. Dejstvo pa je, da so se jim z leti drugi po kvaliteti približevali, na kar so konec koncev tudi sami z aktivnostmi zunaj domovine močno vplivali. Samoumevno je, da se je s širjenjem in zo-

---

¹⁷⁴ Guček, str. 30. Ustni vir Svetozarja Gučka je Bradlova hči. O skoku 101,5 m leta 1936 piše tudi Slovenec, 23. 2. 1941. Domnevno je avtor tega zapisa celo Gorec, saj se v članku uporabljajo njemu značilni statistični podatki. Poleg ustnih in nekaterih dogodku sodobnih virih pa o daljavi 101,5 m pričajo tudi nekateri drugi tuji (enciklopedični) viri. Npr. *Enciclopedia dello Sciatoro*, Fratelli Fabbri editori, Milano 1960.

renjem smučanja drugod do te mere, da so se močno večali interesi in dejavnost drugih, v norveškem smučarstvu prebudil refleksi. Zgodila se je obrambna reakcija pred tem, da bi prevzemali iniciativo drugi narodi z manj smučarske tradicije, med katerimi so bili Slovenci v njihovih očeh pravi eksoti.

Kot smo spoznali, so se prvič pri nas z »norveškim kompleksom« seznanili že na prireditvi leta 1935. Kot obrobno a zelo zgovoren oris tega nam kaže naslednja situacija. Pred tekmo, ko je po pogajanjih glede nastopa v uradni konkurenci prispel zadnji negativni odgovor iz Osla, naj bi Bloudek nejevoljen dejal: »*Naj nas le ovirajo, ampak jaz bom zgradil skakalnico, še boljše, še večje, pa bomo videli, kdo bo zmagal!*« Andersen pa mu je na to ves razburjen zaklical: »*Pa kaj vam daje pravico graditi take skakalnice? To vendar ni za vas!*«¹⁷⁵ Scena je Gorca osupnila, a njega in Bloudka se je morala držati trma, tako da v svojem prepričanju in vztrajnosti nista odnehala. V letu 1936 sta se tako še enkrat, tokrat glasneje, spopadli jugoslovanska smučarska adolescenca z norveško tradicijo.

To leto pa se je tehnika odločno premaknila na stran Planice. Zato so poskrbeli Norvežani sami. Četudi bi lahko dokazali, da so bila vsa postopanja glede nastopa Norvežanov v Planici z njihove strani pravilna, ne bi mogli odpovedi nastopa z njihove strani opravičiti z enega razloga.

Prav na isti dan kot v Planici, so potekali skoki tudi na novi veliki skakalnici na Norveškem. V Renni so dosegli najdaljši veljavni skok 94 metrov. Seveda se tu takoj odpira vprašanje, če niso prav zaradi skokov na skakalnici doma, od katerih so pričakovali veliko, v norveški zvezi glede Planice postopali na opisani način. Drago Stepišnik je postavil tezo, da je norveška smučarska zveza namenoma poslala v Planico dovoljenje prepozno.¹⁷⁶ Dejstvo je, da je bilo ravnanje FIS in norveške smučarske zveze do Planice zelo težko opravičljivo. Bildstein se je ob tem celo poigral in dejal, da nimajo napak tisti, ki pravijo: »*Hm, če bi bila ta skakalnica na Norveškem...*«¹⁷⁷ FIS oziroma Norvežani znotraj nje naj bi šli celo tako daleč, da bi pred napovedanim tekmovanjem na novi planiški velikanki leta 1936 obvestili nekatere nacionalne zveze, ne pa JZŠZ, da je tekmovanje na veliki skakalnici prepovedano. Na to so Gorca opozorili Čehi, ko so ga vprašali ali naj vseeno pridejo.¹⁷⁸ Skratka, Norvežani so v službi obrambe interesov v imenu tradicije kot prvo varovalko sprožil administrativni boj.

Drugo varovalko, športne uspehe, pa so smatrali za nedotakljivo. Niso dvomili v to, da jim primata v skakanju ne more odvzeti nihče. V Planici se jim je to zelo maščevalo. Nikakor niso pričakovali, da lahko kdo doseže 100 metrski skok. Birger Ruud naj bi v Planici ob tem nekemu novinarju celo izjavil: »*A kdo naj ga doseže, saj mi ne skačemo!*« Bradl, ki je imel Birgerja Ruuda za svojega največjega vzornika,¹⁷⁹ jih je gotovo močno potolkel. Njegov nepričakovani skok jih je gotovo šokiral bolj kot nizkotne snežne kepe in žvižgi občinstva.¹⁸⁰ Bradl tako s svojim izjemnim skokom ni »rešil« le prireditve, saj je po pisanju časopisov mnoge zanimal le 100 metrski skok, ampak je s svojim dosežkom močno zaznamoval obdobje norveškega boja z alpskimi deželami, ki je trajalo že skoraj desetletje. Boj za vpliv med

¹⁷⁵ Gorec, str. 18.

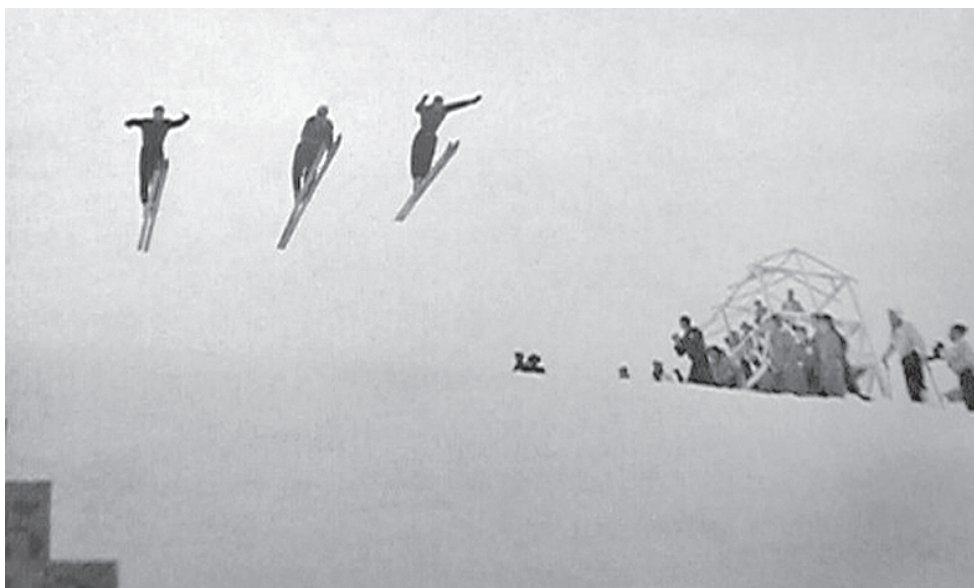
¹⁷⁶ Stepišnik, str. 114.

¹⁷⁷ Citirano po: Gorec, str. 30.

¹⁷⁸ poročilo skupščine 36, str. 22.

¹⁷⁹ Bradl, Kako častno je bilo to, da je Bradl leta 1933 sodeloval na treningu Birgerja Ruuda na Berg Islu (Innsbruck) in kako močno ga je cenil in častil, opisuje v Bradl svojih spominih.

¹⁸⁰ Če si dovolim malo aktualiziranja, lahko ocenjujem, da je pojav metanja snežnih kep na mednarodnih smučarskih prireditvah v Sloveniji morda celo indikator smučarske zrelosti posameznega naroda. »Hrvaškim« snežnim kepm na Zlati lisici 2003 pa lahko najdemo paralelo tudi v žvižgih Bojanu Križaju v Bosni in Hercegovini, ko na olimpijskem slalomu v Sarajevu 1984, s 7. mestom ni »zadovoljil« gledalcev.

Trojni skok Norvežanov.

alpskimi deželami in Skandinavci je bil sicer že dolg. Enega vrhuncev je doživel ob koncu dvajsetih let, ko je bilo aktualno priznanje alpskih disciplin s strani FIS. Razumljivo je tudi s tega vidika vsa srednja Evropa stala izrazito na strani Planice.

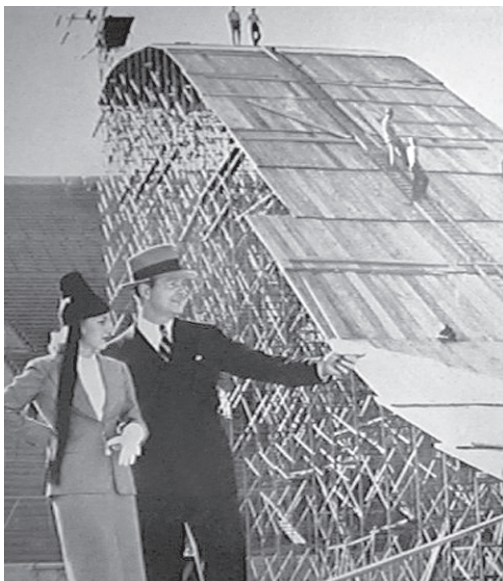
Spremljevalci in pogosto tudi nosilci posledic tega administrativnega boja so bili norveški skakalci. Verjeti moramo izjavi Birgerja Ruuda v Slovencu 18. marca 1936, da so oni storili vse, da bi dovoljenje za nastop pridobili. O njihovi zavzetosti govorijo tudi druge tam opisane reakcije. Udruženje smučarjev Planica je smatralo celo kot dolžnost, da obvesti javnost o tem, da so bili ravno norveški tekmovalci tisti, ki so se najbolj trudili doseči še pravočasno spremembo startnega dovoljenja in omogočiti čim lepšo izvedbo prireditve.¹⁸¹

Občutki norveških skakalcev pa so bili gotovo mešani. Zato so bile take tudi njihove reakcije. Z leti so se svoje dvomne drže zavedali, a vseeno vztrajali na stališču, da smučarski skoki na velikih skakalnicah niso koristni športnemu razvoju skokov. Le izjemoma, če so stvari pod nadzorom in ni moč računati na tveganje, so bili dopustni. Planici in njihovim snovalcem pa so splošno le težko zaupali, saj so bili na področju športnih skokov začetniki. Sigmund Ruud je bil mnenja: »Kdo ve, morda se bodo skakalci sčasoma na te fantastične hitrosti navadili in se prilagodili pogojem. Toda gotovo ne bo nikoli skokom v prednost, če bo takšen napredek vsiljen in pospeševan umetno.«¹⁸² Imel je prav in v oceni stanja se ni motil, ko je povedal, da bi morali več misliti na to, da postanejo smučarski skoki šport primeren za vse. S tega stališča nam končno postane razumljivo, zakaj je Norveška smučarska zveza in FIS smatrala Planico v glavnem za nerazumen lov za rekordi. Planica je zanje nosila pridihe cirkusa.

Njihovi argumenti so bili razumljivi. Njihova dejanja pa so kazala, da imajo pod vlogo igranja zavetnikov svetovnega smučanja sami dvojno moralo. Za »varuhe« smučarskega

¹⁸¹ Slovenec, 19. 3. 1936.

¹⁸² Ruud, str. 93.

Skakalnica v Los Angelesu in ledene kroglice namesto snega.

skakanja so veljala dvojna merila. Če so drugim očitali cirkus, so ga sami na drugem koncu sveta počeli. Tu mislim predvsem na njihove ameriške turneje. V spominih Sigmunda Ruuda lahko namreč spoznamo kar nekaj zanimivih – da, celo cirkuških dogodkov, ki so jih norveški kanóni izvajali čez lužo. Tja so bili kot svetovni mojstri povabljeni na turnejo po vsej državi. Ameriškemu običaju primerno, je njihovo pojavljanje vzbujalo precej pozornosti. Na nastopih po ameriških skakalnicah so izven konkurence izvajali prave predstave. Prek skakalnic so se spuščali v dvojnih ali trojnih skokih, kar je pomenilo, da so hkrati čez skakalnico leteli dva ali trije. Tveganja in varnosti Ruud na tem mestu sploh ne omenja. Zelo jasno je, da so bili takšni smučarski skoki prirejeni izključno zabavi gledalcev.

Vrhunec vsega pa je bil nastop v Los Angelesu. To je moral biti šele cirkus. V sončni Kaliforniji so norveški asi v zlatih letih Hollywooda postali aktivni del industrije zabave. Sredi ogromnega stadiona Coliseum so filmske družbe v mestu, kjer ni nikoli snega, postavile veliko skakalnico. V poletni vročini so skakalnico prekrili z ledenimi kroglicami in tekmovalje je potekalo pod reflektorji. Zaradi vremenskih težav si je predstavo ogledalo od 60.000 kupljenih vstopnic le 25.000 zime nevajenih ljudi, ki so jih ekshibicijski skoki navdušili.¹⁸³ Lahko potem sploh kdo trdi, da je dvojni skok Birgerja in Sigmunda Ruuda v opisanih razmerah manj cirkuški od skokov na planiški velikanki?

Skratka, športna zgodovina kaže, da se takšna mentaliteta s časom maščuje. Tako kot z Norvežani v smučanju oziroma skokih, je bilo vsaj še z Angleži v nogometu. Primat so Norvežani z leti zgubljali tako v športno tekmovalnem¹⁸⁴ kot v administrativno upravnem smislu smučanja. Bogovi so prvič padli na glavo.

¹⁸³ Ruud, str. 148–161.

¹⁸⁴ Če postavimo pod drobnogled le prvenstva FIS, so Norvežani izgubili primat na prvenstvu FIS v Zakopanih 1939. V skokih je postal prvak Bradl, v skokih za kombinacijo je zmagal Poljak Maruszarz, v seštevku nordijske kombinacije pa Nemec Berauer.

12. Ideja o smučarskih poletih kot novi disciplini

Po velikih administrativnih težavah, s katerimi se je Planica soočila v letih 1935 in 1936, je bilo nujno poiskati pot iz tunela. Kajti boj se je nadaljeval, saj je FIS takoj po tekmi poslala protest, da se je vršilo tekmovanje za darilo za najdaljši skok. Takoj za tem, brez da bi prejela odgovor, pa je razposlala še okrožnico, s katero odreja zaporo skakalnice, vključno z vsakršnimi poskusnimi skoki. Razlog je bil darilo za najdaljši skok. JZŠZ je reagirala z novim protestom, kjer je argumentirano in natančno s svojega stališča podala dejstva ter obsodila nepravilno ravnanje FIS. JZŠZ je odločno zavrnila obsodbo, da bi v Planici tekmovali za nagrado najdaljšega skoka. Toda pretres zgodovinskih virov nam da drugačno razlago. V časopisju namreč naletimo na podatek, da je obstajalo darilo za najdaljši skok. Sporno zanikano darilo za najdaljši skok je bilo tisto leto objavljeno kot prehodno, daroval pa ga je minister za trgovino in industrijo.¹⁸⁵ Prav tako je Bradl na več fotografijah dokumentiran z dvema pokalom v rokah. V tem primeru lahko v skrajni meri označimo protest JZŠZ celo kot lažniv. Da pa je ta neresnica lahko v pravni razlagi prekrojena, nam kaže besedilo protesta JZŠZ, ki smatra kot darilo za najdaljši skok le tisto, ki bi se podarilo za skoke v konkurenci. Poleg tega pa JZŠZ razlaga drugi Bradlov pokal zgolj kot privatno darilo zastopnika tujsko-prometne zveze.

Ta odkriti podatek še enkrat priča o tem, kako je obojestransko metanje očitkov postal bolj odvetniški posel kot pa športna zadeva. Na jugoslovanski strani so očitno postajali vse bolj spretni in preračunljivi. Iz zagate pa so vseeno morali najti rešitev. Odločili so se, da začnejo takoj s propagando za novo smuško disciplino, ki bi jo kasneje FIS uradno predložili.

Nova rešitev zanje so bili smuški poleti. V Vrbi na Koroškem so se sestali z dvema zelo vplivnima smučarskima organizatorjema, Albertom Bildsteinom in Carlom Luthrom. Oba sta idejo podprla, pri čemer je Luther opozoril na to, da je o razliki med skoki in poleti večkrat pisal že Straumann.¹⁸⁶

Nato so sestavili predlog o delitvi med skoki in poleti ter ga poslali FIS, tujim zvezam in strokovnim časopisom. FIS naj bi potrdila polete kot novo disciplino. Vse to naj bi predlagali na naslednjem kongresu FIS v Chamonixu leta 1937, kjer je potekala tudi burna brezplodna debata med Gorcem in predsednikom Oestgaardom glede v letu 1936 poslanega protesta JZŠZ. Na koncu pa je FIS vendar razveljavila okrožnico, s katero je velikanko zaprla. Značilnost tega kongresa pa je bila tudi Straumannova reakcija na nov predlog o poletih. Švicarski inženir, ki je vsa leta stal Planici ob strani, je ostro nastopil proti predlogu JZŠZ. Njegova reakcija je bila povezana z občutkom, da je nekdo pregloboko posegel brez njegove asistence v zadevo, s katero se je že vsaj desetletje znanstveno ukvarjal. Brez dvoma je prav on veljal tedaj za največjega strokovnjaka in teoretika aerodinamike smučarskih skokov. Na podlagi opazovanja najboljših skakalcev je izdelal več preračunov in o tem tudi objavljaj. V obdobju, ko se stari pokončni način skakanja imenovani balistični skok s predklonjenim trupom ni več izkazal učinkovit na vse večjih napravah, je v razpravah že leta 1926 in 1927 objavil svojo teorijo o aerodinamičnem skoku.¹⁸⁷ Leta 1934 pa je tudi na podlagi Planice, ki je njegove teoretične izsledke potrdila, še izpopolnil svojo teorijo. Še posebej ga je moralo pri vsem tem ujeziti, ko je Bloudek na podlagi svojih praktičnih izsledkov celo posegel v njegove predpisane profile za gradnjo skakalnic.

¹⁸⁵ Slovenec, 13. 3. 1936. Darilo za najdaljši skok je bilo tudi leta 1935, ko ga je daroval Putnik d.d.

¹⁸⁶ Gorec, str. 36.

¹⁸⁷ Gnidovec, str. 59.

Straumann je bil torej na polete pozoren že veliko pred Planico. Bloudka, priznanega letalskega konstruktorja, pa je na polete navezala šele Planica. V intervjuju leta 1954 je izjavil, da je bil prilagojeni stil skokov zanj pravo odkritje. Tedaj je prvič opazil to, kar so kasneje začeli imenovati zračna blazina. Šele pozneje je postal aktualen njegov eksperiment, ki naj bi ga že leta 1912 izvedel na Češkem, ko je poskušal poleteti na smučeh s pomočjo prirejene čelade s krili.¹⁸⁸ Nevarna izkušnja je šla v pozabo, Bloudek pa se do Planice ni ukvarjal s smučarskim »letenjem«. Planica torej ni prinesla na področju razumevanja aerodinamičnega skoka nič novega, kot se morda danes to po večini površno misli in kot so poudarjali takratni njeni promotorji. Planica je prinesla novost druge – poleti naj bi postali nova smučarska disciplina.

Smuški poleti so bili v bistvu le izhod v sili, s katerim bi rešili pereče vprašanje. Da v tehničnem smislu tedaj ni bilo bistvenih razlik med skoki in poleti, je razlagal tudi Ante Gnidovec. Ta vodilni član Smučarskega kluba Ljubljana je bil skozi leta pred drugo vojno eden najbolj zagrizenih domačih nasprotnikov Planice, zato moramo njegovo utemeljeno razlago videti tudi skozi ta podatek. *»Resnica je, da dandanes pri vseh prireditvah, kjer so dopustne večje daljave, vidimo izključno le aerodinamične skoke, lahko bi torej rabili mesto izraza »skok« – letenje. Vendar ne moremo imenovati to novo športno disciplino. Kajti, če izvajamo skok na isti način in z istim orodjem in enaki – normirani skakalnici, (tudi majhne korekture doskočišča na tem nič ne spremene) ni to nekaj novega. Tudi v praktičnem pogledu je stvar težko izvedljiva. Aerodinamične skoke lahko izvajamo že pri 22 sek./m naletne hitrosti, t.j. pri 40 m skokih. Vemo pa tudi, da moremo tudi s starim balističnim načinom skakanja doseči lepe daljave. Navajam za primer planiške tekme, kjer so skakači Šramel, Barton, dr. Renel dosegli krasne skoke 70 – 90 m, kljub temu, da ne obvladajo aerodinamičnega skoka. Kje naj torej potegnemo črto med skokom in letenjem? Kako naj praktično delimo in ocenjujemo skoke in lete? Kot vidimo prehaja eno v drugo, tako da je delitev praktično kot tudi teoretično pod sedanjimi okolnostmi nemogoča. Kratko lahko rečemo: Z daljavami skokov se je razvil tudi način skakanja. Športno brez pomena je ali to imenujemo skakanje ali letenje.«*¹⁸⁹

Zaradi teh nesoglasij je bila v letu 1938 v okviru JZŠZ sklicana posebna komisija, ki bi proučila zadevo in spravila v soglasje nasprotujoča mnenja glede skokov in poletov. Komisija pod vodstvom dr. Berceta je zadevo obravnavala in smatrala za potrebno, da se smuški poleti nadalje zasledujejo in proučujejo. K vprašanju smuških poletov kot samostojne discipline pa komisija ni zavzela nobenega stališča.¹⁹⁰

Iz več razlogov se poleti še dolgo niso razvili v samostojno disciplino. Zgolj aerodinamična odkritja, ki so bila v tridesetih letih v smučanju nadvse aktualna, k temu niso pripomogla. Kot zanimivost naj navedem, da se je v tem obdobju v alpsko smučanje poskušalo uvesti smučanje s pomočjo posebnega oblačila – netopirskega plašča – s katerim si je smučar s pomočjo zračnega upora pomagal pri zavijanju in zaviranju.¹⁹¹ Bolj kot atrakcija s področja »aerodinamičnega smučanja« pa se je v slovenskem časopisju takrat pojavila tudi fotografija nekega na smučeh stoječega Dunajčana z letalskimi krili.¹⁹² Podoba nam danes deluje pravzaprav smešno; podnapis, da se utegne izum uveljaviti pa priča, kako je do takrat že močno razširjeno smučarstvo bilo prežeto z novimi dognanji časa.

¹⁸⁸ AFŠ, JZŠZ, Tipkopis intervjuja z Bloudkom za neko publikacijo v nemškem jeziku iz leta 1954.

¹⁸⁹ Gnidovec, str. 59.

¹⁹⁰ Poročilo za XV. redno glavno skupščino. Knjižnica Jugoslovanskega zimsko-sportnega saveza. Ljubljana 1938, str. 11, 12.

¹⁹¹ Hans Thirring, Der Schwebelauf, Deutscher Verlag für Jugend und Volk, Wien – Leipzig 1939.

¹⁹² Ilustrirani Slovenec, leto 1931, št. 5.

Dunajski smučarski »letalec«.

13. Obdobje do leta 1938

Predlog za novo disciplino poletov je bil za konzervativne kroge FIS nerealen. Tehnični razvoj smučarskih skokov in posledično intenzivno večanje rekordnih dolžin jih je prehitelo. Vsakič znova so ugotavljali, da gradnja prevelikih skakalnic ni v interesu športa. Namesto, da vzgajajo »akrobate«, se morajo vse nacionalne zveze posvečati smučarski vzgoji mladine.

Predstavljam si, da se je Gorec z njimi načeloma strinjal, vendar je njihovo stališče v svojih razlagah vedno nadgrajeval. Po coubertinovsko je namreč kazal na tesno vezo med vrhunskim športom in njegovo množičnostjo ter vzgojno vrednostjo. Da je smučanje pri nas tedaj moglo postati užitek in korist množici, je zato moralo nekaj sposobnih smučarjev tekMOVATI in s tem širiti zanimanje za ta šport. S tega vidika je razumljivo, da je JZŠZ ogromno svojih moči vložila v razvoj vrhunskih tekmovalcev in je zato podpirala Planico, obenem pa so ji očitali domači klubi, da premalo stori za množično širjenje smučarstva. Očitki niso bili vedno povsem utemeljeni, saj je mnogokrat šlo le za odpovedovanje svoji odgovornosti in so letela polena z obeh strani tudi neupravičeno. Slovensko oziroma jugoslovansko smučarstvo je bilo pač institucionalizirano v sistem organizacij, znotraj katerega je samoumevno, da se morajo sklepati kompromisi, ki nikogar povsem ne zadovoljujejo. JZŠZ, tedaj edina državna športna zveza s sedežem v Sloveniji, je smatrala kot svojo glavno dejavnost ukvarjanje z vrhunskim domačim in mednarodnim športom,¹⁹³ medtem ko so podzveze¹⁹⁴ in klubi delo-

¹⁹³ Na to področje seveda ni bila usmerjena od začetka. Po ustanovitvi leta 1922 v Ljubljani se je morala ukvarjati veliko več s propagiranjem zimskih športov, pretežno smučanja. Prirejala je tečaje, izlete, se pogajala za znižane vozne karte, organizirala smučanje v vojski... Šele v drugi polovici dvajsetih let se začne intenzivneje posvečati vrhunskemu tekmovalnemu smučanju, če ga tako zaradi slabše konkurenčnosti v mednarodnem okviru sploh lahko imenujemo.

¹⁹⁴ Zimsko-športne podzveze (podsavezi) so bile: Zagrebška (od 1922), Beograjska (1931), Sarajevska (1930), Gorenjska (1931), Mariborska (1929), Ljubljanska (1931) in Koroška (1935). V letu 1940 je zaradi preureditve upravnih oblasti v državi prišla na vrsto tudi reorganizacija JZŠZ. Za Dravsko banovino je bila ustanovljena Slovenska zimsko-športna zveza s sedežem na Jesenicah.

vali bolj na lokalnem nivoju. Navkljub nekaterim nejasnostim pa lahko sklenem, da so imeli prav vsi od Planice korist. Vrhunski skakalci na planiških prireditvah in njihovo pregovorno junaštvo so bili gotovo magnet za mlade. Gorčevo razmišljanje je bilo koristno, saj je Ulaga nekaj desetletij kasneje zapisal: »Če ne bi bilo Planice, se ne bi tisoči fantov odločili za posnemanje junakov, ki jih je dala velikanka.«¹⁹⁵

Glasni domači glasovi in glasovi tujine, da bi utegnila planiška velikanka pogubiti slovenski skakalni šport, so zelo pospešili prizadevanja, da se Planica razvije v skakalni center z več napravami. To nalogo si je zadalo Udruženje že takoj po njegovi ustanovitvi, saj so se močno zavedali, da mora biti prehod na skakanje na velikanko postopen. Že leta 1936 so bile tako preurejene oziroma na novo zgrajene tri skakalnice. Poleg velikanke še 25 in 65 metrska. Odločilno je na gradnjo oziroma pospešitev izgradnje sistema skakalnic vplival odlok iz FIS kongresa v Garmisch – Partenkirchenu, ki je določil, da je gradnja večjih skakalnic možna le tam, kjer so zgrajene ali se gradijo manjše.

Med krizo, ko je bila Planica od FIS najbolj odrinjena na stranski tir, saj je ta vsem nacionalnim zvezam v letu 1937 prepovedala celo trening na velikanki, so se v dolini pod Poncami usmerili v dokončanje izgradnje sistema manjših skakalnic. Pod vodstvom Janeza Kerštajna so imenovali stalno delovno skupino, ki je skrbela za oskrbovanje skakalnic, vseh razen velike.¹⁹⁶ Leta 1938 je tako v dolini stalo že pet skakalnic (15, 25, 45, 65 in 120 metrska), manjkala je le še 80 metrska.¹⁹⁷ Planica je s sistemom skakalnic tako v glavnem mimo turističnega interesa, ki je bil usmerjen predvsem v izredne in privlačne dogodke, mnogo pridobila v športnem smislu.

Lotili so se načrtnega dela. Vzpostavljena je bila tudi posebna šola, katere treninge je z mladino vodil Albin Novšak. Šola je nosila uradni naziv »Prva mednarodna šola za smuške skoke in polete v Planici«. JZŠZ se ji v enem od dopisov zahvaljuje in omenja, da so odlični promotorji smučarskega športa in da bo z njihovim delom mladina sčasoma napredovala do te mere, da uspehi ne izostanejo.¹⁹⁸ Gonilna tajniška sila šole je bil Joso Gorec, ki se je po sporih v sezoni 1936 od delovanja v JZŠZ kot generalni tajnik umaknil in se posvetil v glavnem boju za priznanje planiške velikanke. V skakalni šoli, kjer so se s skoki »zastupili« predvsem fantje iz bližnje okolice, so se odlikovali zlasti varovanci učiteljice Mince Rabičeve, med njimi Albin Jakopič, Karel Klančnik in Janez Polda.¹⁹⁹ Načrtna vadba od lažjega k težjemu je bila sčasoma dopolnjevana tudi s prvimi poletnimi treningi, ki so vključevali celo skoke zunaj snežne sezone. Po zgledu skakalnic v tujini, kjer so skakali na doskočišče prekrito s smrekovimi vejicami, si je Albin Novšak na Polici pri Kranju sam uredil umetno skakalnico, na kateri je med poletjem vneto treniral. Zelo kvalitetno pa so na podmladku delali tudi v Smučarskem klubu Ljubljana, ki je svojo šolo vodil na objektih na Pokljuki. Poključka in planiška šola sta postopoma s kvalitetnim delom pridobili več podmladek, ki je prodiral v ospredje.

Toda trening na manjših skakalnicah ni pomenil prednosti le razvoju mladih. Z njim so mnogo pridobili tudi izkušeni tekmovalci, saj je iz prakse in izjav poznavalcev vidno, da si je za dolge, mirne in gotove lete na velikanki, prej potrebno nabrati veliko izkušenj na manjših

¹⁹⁵ Ulaga, str. 22.

¹⁹⁶ Gorec, str. 37.

¹⁹⁷ Prav tam, str. 43.

¹⁹⁸ AFŠ, JZŠZ, Dopis Prvi mednarodni šoli za smuške skoke v Planici, Ljubljana, 13. 4. 1939.

¹⁹⁹ Polda je v letih po vojni postal zelo priljubljen. O njem je bila izdana tudi knjiga, kjer je moč sicer rahlo tendenciozno spoznati njegovo čustveno odzivanje na smučanje, skoke, Planico... Glej: Janko Perat, Polda. Povest o Janezu Poldi. Založba Lipa, Koper 1973.

skakalnicah. Manjše pravilno zgrajene skakalnice, ne le tiste v Planici, so tako postale dobra podlaga in argument, da so s časom še bolj pridobili na veljavi skoki na velikanki.

14. FIS kongres in prireditve 1938

Planica je s svojo velikanko v letu 1937 prišla do najnižje točke. Tako globoko v vsej svoji zgodovini ni segla. FIS je na velikanki prepovedala celo trening. Potem, ko so poleg Slovencev v Planici po tekmi na 65 metrski skakalnici zbrali še Avstrijci, Švicarji in češki Nemci, ki so bili organizirani v samostojno zvezo, so zaradi zapore velike skakalnice ti morali zapustiti prizorišče. Še več, tako je zapisal Gorec, so iz FIS celo prepovedali, da bi Planico obiskal Straumann.²⁰⁰ Menda so se bali, da bi Straumann in Bloudek na mestu samem prišla po strokovnih pregledih do dogovora. Bloudek je namreč kot odličen opazovalec in poznavalec zakonitosti letenja dokazal, da Straumannovi kvocienti profila za velike skakalnice ne držijo, česar Straumann kasneje ni mogel demantirati.²⁰¹ Ker najavljenega Straumanna v Planico ni bilo in ker je FIS le malo pred napovedano prireditvijo nad velikanko spet izrekla zaporo, so sklenili v JZŠZ zopet spisati pritožbo. Besedilo pritožbe, ki je bila objavljena tudi v nemški reviji *Der Winter*, so tako obravnavali na naslednjem kongresu FIS v Helsinkih.

Lahti oziroma Helsinki so bili v letu 1938 kot prizorišče prvenstva FIS središče svetovne smučarske arene in hkrati prizorišče velikega uspeha tedanjega jugoslovanskega smučanja. Tako za zeleno mizo, kot tudi na tekmovalnem prizorišču, kjer se je v teku izkazal Franc Smolej. Nadvse zanimivo pa je bilo na kongresu, kjer sta Joso Gorec in hrvaški novinar Hrvoje Macanović kot uradna zastopnika JZŠZ zagovarjala stališča v zvezi s Planico.

Še pred kongresom je spet presenetil Straumann. V züriškem Sportu je objavil ostro kritiko predloga o poletih in ker ga na kongres ni bilo, so članek kot njegovo stališče delili tudi udeležencem kongresa. Večina delegatov se s takim nastopanjem ni strinjala, moteč pa naj bi bil tudi podton objavljene polemike. Posebej Gorec je na kongresu nastopal zelo odločno. »Pričakovali smo, da bo Fisa na podlagi rezultatov, doseženih v Planici, raziskovala in proučevala možnosti, ki so se tu kazale, da se bo zanimala in ogledala to napravo, že s stališča ugotovitve novega pojava v smučskem sportu – toda namesto vsega tega je Fisa pričela z ovirami in kaznimi. Edino kazen, ki jo je v teku svojega 15 letnega obstoja Fisa izrekla, je izrekla proti nam – radi Planice. Ne moremo se otresti vtisa, da je bilo to postopanje naperjeno proti nam, da bi se preprečil napredek. Priznati nam morate, da ne bi Fisa vseh 15 let vprašala po ničemer, razen po članarini, če se v smučskem sportu sploh ne bi udeleževali. Ker pa smo se trudili, da bi po svoje prispevali k napredku in razvoju je z nepravilnimi odredbami in kaznimi skušala preprečiti naše delo!«²⁰²

²⁰⁰ Gorec, str. 40.

²⁰¹ Stepšnik, str. 118.

²⁰² Gorec, str. 43.

Zadeva je po odločitvi kongresa postala zrela za poseben odsek, ki je obravnaval protest in predlog JZŠZ. Glede zadeve skoki oziroma poleti niso sprejeli odločitve, saj je bilo jasno, da gre za daljave preko 80 metrov – te pa niso dovoljene, poleg tega pa še zato, ker bi tako velike skakalnice zahtevale nove visoke investicije. Toda četudi sta glavna eksperta FIS za skakalnice, tako Hanssen kot Straumann, odklanjala novo disciplino poletov, je odsek (in s tem kongres) sklenil, da JZŠZ zadevo proučuje naprej. Zbere naj gradivo, ki naj ga pravočasno predloži k FIS. K proučevanju pa naj se pritegnejo tudi tuji strokovnjaki. FIS bi o tem dokončno sklepala na kongresu leta 1940.²⁰³ Macanović je ocenil ta sklep kot velik uspeh. Z Gorcem, ki sta na Finsko potovala na lastne stroške, sta bila zelo zadovoljna. Četudi le s polovično rešitvijo.²⁰⁴ Tekmovanja na več kot 80 metrskih skakalnicah niso bila dovoljena, v Planici pa so vseeno dopustili skoke z namenom proučevanja.

K uspehu naj bi mnogo pripomogel govor angleškega in kanadskega delegata Arnolda Lunna, ki je bil mnenja, da je boljše zadevo nadzirati, kot pa da se jo proglasi ilegalno ali pa se imenuje trening, v resnici pa cel svet s pazljivostjo sledi tem podvigom. Arnold Lunn, zaradi svojih organizacijsko smučarskih zaslug imenovan »Skipapst«, je opozoril, da FIS ne sme biti policijska oblast nad zvezami, da se ne sme vmešavati v malenkosti, temveč, da mora imeti svoje zanimanje le za mednarodne prireditve zvez in da se o zadevi Planice ponavlja prav isto, kar je doživel on v času propagande za uvedbo alpskih disciplin.²⁰⁵ Gorec še izrecno omenja, da je Lunn opozoril na pravno tolmačenje, da prireditev v Planici, v kolikor jo priredi neko društvo, sploh ne spada v pristojnost FIS, ampak nacionalne zveze.²⁰⁶

Rok do kongresa 1940, četudi le nekakšen status quo, je pomenil zeleno luč. Kongres v Helsinkih, kjer je JZŠZ tudi vložila kandidaturo za Prvenstvo FIS²⁰⁷ v letu 1941, je bil zelo velik diplomatski uspeh slovenskega smučanja. Ob kompromisu – realno sprejetja predloga o uvedbi poletov ni bilo mogoče pričakovati – je FIS dvignila zaporo velikanke in dovolila nekakšne eksperimentalne skoke.

Že ob povratku se je tako lahko Gorec pogovarjal s predstavniki drugih zvez in jih povabil v Planico. Sprva je bilo za 13. marec v Planici napovedano le državno prvenstvo na 65 metrski skakalnici, toda urejena je bila tudi velikanka.

Toda večjega odziva za predvidene poskusne skoke kljub temu ni bilo. Ob močni konkurenci na 65 metrski skakalnici so se iz nepojasnjenih vzrokov udeležili skokov na velikanki le štirje tujci in Novšak.²⁰⁸ Poleg Nemcev Weidemanna in Scheidenbacha sta kot avstrijska reprezentanta (tik pred Anšlusom) nastopila še Dellekarth in Bradl. Bradl v svojih spominih omenja, da je prišel v Planico z namenom, da popravi svoj rekord.²⁰⁹ To mu je tudi uspelo. Na velikanki so skakali dva dni in že prvi dan je Bradl pri četrtem poskusu pristal pri novi rekordni daljavi – 107 metrov. Medtem ko je Bradl zopet postavil svetovni rekord, so slovenski skakalci povsem odpovedali. Le Novšak se je trikrat spustil čez skakalnico in po tretjem poskusu s padcem odnehal. Spet je požel vso slavo Bradl, ki naj bi dan po prireditvi svoji materi poslal razglednico in napisal: »Skočil sem 107 m in ostal živ.«²¹⁰

²⁰³ Poročilo za XV. redno glavno skupščino. Knjižnica Jugoslovanskega zimsko-sportnega saveza. Ljubljana 1938, str. 13.

²⁰⁴ Macanović, str. 4.

²⁰⁵ Slovenec, 26. 2. 1938.

²⁰⁶ Gorec, str. 47, 49.

²⁰⁷ Na kongresu v Zakopanah 1939 se je JZŠZ kasneje pogajali o kandidaturi prvenstva FIS za leto 1942. Na kongresu v Cortini d'Ampezzo 1941 pa so se kandidaturi odpovedali.

²⁰⁸ Slovenec, 12. 3. 1938.

²⁰⁹ Bradl, str. 128.

²¹⁰ Gorec, str. 48, 49.

Nov neverjetni dosežek v letu 1941 – 118 metrov.

V letu 1939 je bila zima bolj mila, tako da so zaradi prevelikega tveganja skakanje odpovedali. V letu 1940 pa je bila velikanka zopet skrbno pripravljena. Na njej so poleg slovenskih skakalcev nastopili le še nemški reprezentanti. Rekordna znamka ni bila presežena, saj so na skakanje tedaj mnogo vplivale vremenske razmere, so pa zato skakalci prikazali skoke z razmeroma veliko sigurnostjo. Od 159 opravljenih poskusov se jih je le 6 končalo s padcem. Za pravo odkritje prireditve je nemški spremljevalec Luther proglasil Rudija Finžgarja, ki je najdlje dosegel 84 metrov. Finžgar je bil član Fantovskega odseka iz Kroke, kjer so od leta 1938 imeli skakalnico. Finžgarjev primer kaže, kako so se z leti v smučarsko tekmovalno življenje začeli vključevati tudi številni nadarjeni podeželski mladeniči. Telesno-vzgojna organizacija kot je bila Zveza fantovskih odsekov je namreč veliko pripomogla k popularizaciji smučanja med podeželsko mladino. Smučanje je tako iz socialno zaznamovane dejavnosti prehajalo v družbeno zelo razširjeni šport, kar ni ostalo brez vpliva na njegovi tekmovalni ravni.

Spet prelomna je bila prireditve v letu 1941. Na prireditvi pod imenom Teden smučarskih poletov so se v petih dneh zvrstili trening skoki, ki so presenetili domovino in svet. Na prireditvi so poleg domačih skakalcev nastopili le še reprezentanti Nemčije. Glede na to, da je bilo to le mesec pred vojnim napadom Nemčije na Jugoslavijo, je zanimivo, da tedanja vojno politična situacija ni vplivala na delo JZŠZ. Zaradi razmer v Evropi so bili edino nemški skakalci zainteresirani nastopiti v Planici. Sploh se je v času, ko je v svetu bila vojna že na vrhuncu, jugoslovansko smučanje bolj približalo krogu naci-fašističnih oziroma nevtralnih držav, saj so le te nastopale na mednarodnih tekmovanjih, npr. na Prvenstvu FIS v Cortini d'Ampezzo. Tam je Jugoslavijo zastopala njena vojaška reprezentanca.²¹¹ Nacistična ideologija v Planici tedaj ni puščala posledic in domnevno tudi nikogar niso motili nemški skakalci, ki naj bi na prireditvi v pozdrav iztegovali desnico. Slovenski organizatorji in tudi gledalci so jih sprejeli izključno kot športnike. Zaradi njih je bila prireditve konec koncev mednarodna in zaradi njihovih dosežkov tudi tako odmevna. V atmosferi športa, odmaknjene narave in v prijateljskem vzdušju v njih niso videli predstavnikov režima, ki je kmalu zatem napadel Jugoslavijo.

S strani nemškega smučarskega strokovnega vodstva so se v začetku leta začeli pojavljati odmevi proti gradnji mamutskih skakalnic po svetu. Da planiška velikanka nima velike športne vrednosti pa naj bi izjavljala celo Bradl.²¹² Zaradi tega so Nemci v Planici nastopili z manj uveljavljenimi skakalci. Prav zato je bil s strani planiških organizatorjev uspeh prireditve še večji, saj jih je prepričljiv nastop povprečnih drugorazrednih skakalcev še bolj prepričal v pravico po poletih kot samostojni disciplini.

Še pred nedeljo, ki je bila kot vedno predvidena kot vrhunec prireditve, so trije slovenski skakalci presegli znamko 90 metrov, vseh osem nemških reprezentantov pa je preseglo 100 metrsko znamko. Rudi Finžgar je postavil nov jugoslovanski rekord. Novšakovih 89,5 metrov iz leta 1936 je podaljšal na 95 metrov. Novšak in Finžgar sta zadnji dan celo presegla stotico, toda skoka 103 in 101 meter nista bila veljavna. Kot je povedal Gorec v intervjuju za Ilustrirane sportske novosti, so ostali jugoslovanski predstavniki pokazali več hrabrosti kot znanja. Največ preglavic jim je povzročala hitrost, ki je bila na meji njihovih sposobnosti. Bloudek je bil na to pozoren, saj je s posebno napravo meril hitrost skakalca na zaletišču.

²¹¹ Slovenec, 8. 2. 1941.

²¹² Slovenec, 3. 1. 1941.

Stanko Bloudek

Novinarju zagrebškega časopisa je izdal tudi skrivnost, kako je s pomočjo dodajanja zrnatega snega postopoma skakalce privajal na višjo naletno hitrost, po svojih predstavah pa je predealal tudi odskočni most.²¹³ Novost z odskočnim mostom je navdušila Nemce. Tri leta stari Bradlov rekord so kar zapovrstjo popravljali. Najprej Gering s 108 metri, nato Maier s 109, Lahr s 111 in Kraus s 112 metri. Vrhunec vsega pa je bil nov svetovni rekord Rudolfa Geriniga s kar 118 metri.²¹⁴

To je bil spet še en popolnoma nepričakovan dogodek. V dnevniku Slovenec so se celo zbal, da je Gering »sfrčal« predaleč in da posledično tako Planica ne bo imela več takšne privlačnosti.²¹⁵ Misel je zelo zanimiva, saj skozi to lahko razberemo to, da je bil namen Planice razumljen kot postopno rušenje rekordov. Nič več. Če so to leto že pričakovali rekordno daljavo, so se nadejali kvečjemu dolžin med 110 in 112 metrov, saj je bila skakalnica za take dolžine pripravljena. Bloudek je razlagal, da je do rekordnega skoka prišlo bolj kot srečni slučaj, tako nekako, kot bi kopje vrgel s pomočjo vetra. »*Ko se je ohladilo, se je začel hladni težji zrak spuščati in to 1 m na sekundo, kar pri letu, ki traja do 5 sekund prinese 5 metrov,*«²¹⁶ je razlagal Bloudek, kar je kazalo na pomanjkljivo poznavanje zakonitosti smučarskih poletov. Koliko je Bloudek poznal tedaj zakonitosti aerodinamičnega skoka je zelo težko oceniti, saj je bil hrbtni veter kvečjemu odločilen pri starejšem balističnem načinu skakanja, ne pa pri aerodinamičnem, kjer ima odločilen vpliv vzgornik. Prav tako je težko razumljiva njegova razlaga, da za polet ni potreben nikakršen odskok.²¹⁷ Takšne trditve še bolj potrjujejo tezi o poletih kot administrativnem izhodu v sili. Zdi se, da je Bloudek večkrat načrtno kazal na razliko med skokom in poletom le zato, da bi še bolj upravičil polete kot samostojno disciplino. Domišljija in njegov talent sta ga tako razvnamala, da je večkrat dajal zelo drzne

²¹³ AFŠ, JZŠZ, Ilustrirane sportske novosti, 7. 3. 1941.

²¹⁴ Gorec, str. 62.

²¹⁵ Slovenec, 6. 3. 1941.

²¹⁶ AFŠ, JZŠZ, Ilustrirane sportske novosti, 7. 3. 1941.

²¹⁷ Prav tam.

Stanko Bloudek

izjave. Ob nivoju znanja tedanjega časa je tedaj pogumno predvidel celo 150 metrske skoke, ki pa bi bili mogoči le ob posebej prilagojeni opreми.

***

Pogum, sanje, trma in znanje so Planici dali svetovno veljavo. V svojih dosežkih je bila nekoč zagotovo korak pred časom in še danes je po svojem rekordu korak pred svetom. Pot do priznanja poletov kot samostojne discipline pa je bila še dolga. Šele v letu 1948 je prvič obiskal Planico izvedenec za skoke FIS in na podlagi njegovega poročila je FIS spremenila mnenje in sprejela polete na planiškem tednu pod neposredno nadzorstvo podkomisije za skoke FIS. V letu 1950, ko sta se Planici kot konkurenčni pojavili velikanki v Obersdorfu in Kulmu, se je leseno ogrodje velikanke sesulo. Ker so velikanko do leta 1953 obnovili v isti velikosti, je Planica še naprej izgubljala primat v dolžini skokov. Novo obdobje prinese šele v letu 1969 zgrajena velikanka bratov Gorišek, ki je z leti dopuščala postopno povečevanje. V letu 1994 je bila v Planici prvič presežena meja 200 metrov. FIS je naposled polete kot samostojno disciplino priznala šele na kongresu v Opatiji leta 1971 in ni bilo naključje, da je prvo Svetovno prvenstvo v poletih potekalo leta 1972 prav v Planici. Svetovno prvenstvo v poletih bo v Planici tudi v letu 2004.

Summary

From Ski Jumping to Ski Flying. Beginnings of Ski Jumping in Slovenia and the Growing Importance of Planica between WWI and WWII

Batagelj Borut

Closely connected to the first beginnings of winter tourism in Slovenia, organized ski jumping began in the early 1920's. The first ski jump in Slovenia, which was fifteen meters long, was constructed in 1920 by Žižek. The first statewide ski jumping championship took place on this ski jump in 1921. It was not until after 1926 that the two new ski jumps in Kranjska Gora and in Mojstrana became more important. The level of Slovene ski jumping as a sport, however, was still very low compared to other countries where skiing was already a traditional sport. In order to improve the technique of Slovenia's best ski jumpers and cross country skiers the Yugoslav Winter Sports Federation decided to engage a foreign training expert, and selected Hannsen from Norway. Hannsen, who was a world-renowned expert on Nordic skiing and construction of ski jumps, came to Slovenia at the end of 1927. A year later he designed a fifty-meter ski jump near Bohinj that was officially tested in 1931, during the first International Ski Championship organized in Slovenia. A few years later Slovenia already had several ski jumps, among which the most prominent were those constructed in the vicinity of larger towns. This was mostly due to the newly-established ski clubs that nevertheless embraced the idea of systematic training of ski jumpers only gradually.

In 1931, the Ilirija Sports Club, which was one of the most active sports clubs, built its modern sports center and ski lodge in Planica. Since Planica had good infrastructure and connections with other parts of Slovenia the Yugoslav Winter Sports Federation decided that it was the best location for international ski championships. All that was needed was a modern ski jump. Architect Stanko Bloudek set to work in 1932, but abandoned the project a year later. In the summer of 1933 Bloudek's design was completed as well as financed by Ivan Rožman, and the new ski jump was officially tested in February 1934. This state championship also set a new Yugoslav length record. Eager to see the best ski jumpers in the world perform in Planica, organizers of the championship invited Norwegians to test the ski jump a month later. On March 25, 1934 Birger Ruud established a new, though unofficial, world record at 92 meters. Impressed by the possibilities on the new ski jump, some of the Norwegian skiers returned to Planica a year later, but the Norwegian Ski Association prohibited them to compete in the official part of the championship. This was mainly due to the fact that between 1935 and 1938 the Norwegian Ski Association as well as the International Ski Federation (FIS) did not want to recognize the events organized in Planica as official, maintaining that they were against sporting rules and even damaging to the future of ski jumps. The organizers of Planica competitions, however, persevered in their efforts and each year tried to organize long, but nevertheless safe ski jumps. Although they did come to Planica in 1936, the competitors from Norway did not compete in the championship. A huge surprise was Austrian Sepp Bradl who was the first in the world to go beyond the 100-meter limit. He managed to improve his 1936 record of 101 meters by six meters in 1938. Since the administrative battle against Planica was successful, the organizers decided to use an emergency exit and proposed a new discipline which they named ski flying. Although this proposal was rejected at the time (the FIS Association did not officially recognize the discipline until 1971) they did achieve a sort of compromise at the 1938 FIS Congress in Helsinki. Experimental ski jumps were finally allowed at the giant ski jump in Planica. One of the most ardent fighters for this status, and also one of the most active organizers of ski jumps in Planica before the Second World War, was Joso Gorec. His well-planned continuous efforts transformed Planica into a strong ski-jumping center with several ski jumps and its own ski-jumping school. Planica hosted its last large event before the onset of war in 1941. Rudolf Gering, a competitor from Germany, set another world length record at 118 meters.